



Vlaams
Parlement

ingediend op **500** (2020-2021) – Nr. 1
20 oktober 2020 (2020-2021)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie ad hoc voor de Evaluatie
en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid
uitgebracht door Lorin Parys, Katrien Schryvers,
Immanuel De Reuse en Ann De Martelaer

over de evaluatie en verdere uitvoering
van het Vlaamse coronabeleid
in het beleidsdomein
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:
jeugdhulp en kinderopvang

Samenstelling van de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid:

Voorzitter: Björn Rzoska.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Marius Meremans, Lorin Parys, Sarah Smeyers, Wilfried Vandaele;
Immanuel De Reuse, Chris Janssens, Stefaan Sintobin;
Katrien Schryvers, Peter Van Rompuy;
Freya Saeys, Willem-Frederik Schiltz;
Celia Groothedde, Björn Rzoska;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Arnout Coel, Andries Gryffroy, Bert Maertens, Axel Ronse, Tine van der Vloet;
Yves Buysse, Johan Deckmyn, Sam Van Rooy;
Joke Schauvliege, Loes Vandromme;
Siame El Kaouakibi, Maurits Vande Reyde;
Ann De Martelaer, Jeremie Vaneeckhout;
Hannelore Goeman.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Hendrik Delaruelle, algemeen directeur, Vlaams Welzijnsverbond	5
1.	Lockdown vanaf 18 maart tot	5
2.	Beleving van de lockdown	5
3.	Snel schakelen: sociale ondernemers op hun best.....	6
4.	Contacten met kabinetten, administratie en taskforce.....	6
5.	Beschermingsmateriaal.....	6
6.	Budgetgarantie	6
7.	Personen met een handicap.....	7
8.	Uitbraken	7
9.	Centra voor Ambulante Revalidatie	7
10.	Jeugdhulp	7
11.	Sociale en pedagogische functie van de kinderopvang	8
12.	Richtlijnen op vandaag: versoepeling begin mei 2020.....	8
13.	Richtlijnen: werken met kaders.....	8
14.	Het nieuwe normaal	8
15.	Tussentijdse lessen	8
16.	Beleving op vandaag	9
II.	Vragen van de leden	9
1.	Vragen van Jos D'Haese.....	9
2.	Vragen van Lorin Parys.....	10
3.	Vragen van Suzy Wouters	10
4.	Vragen van Katrien Schryvers	10
5.	Vragen van Freya Saeys	11
6.	Vragen van Celia Groothedde	11
7.	Vragen van Hannes Anaf.....	12
8.	Vragen van Stefaan Sintobin	12
9.	Vragen van Koen Daniëls	13
10.	Vragen van Ann De Martelaer	13
III.	Antwoord van Hendrik Delaruelle	13
IV.	Uiteenzetting door Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris.....	17
1.	Waarom een bevraging?	17
2.	#jongerenovercorona	18
3.	Conclusies.....	18
4.	Wat het KRC zelf deed tijdens en na de lockdown	19
5.	Coronabezoeken van de kinderrechtencommissaris	19
6.	Conclusies: wat moet in de toekomst zeker vermeden worden?	22
7.	Conclusies: wat heeft men geleerd en wat moet men behouden?	23

V. Vragen van de leden	23
1. Vragen van Lorin Parys	23
2. Vragen van Suzy Wouters	24
3. Vragen van Katrien Schryvers	24
4. Vragen van Freya Saeys	25
5. Vragen van Celia Groothedde	26
6. Vragen van Hannes Anaf.....	27
7. Vragen van Jos D'Haese.....	27
VI. Antwoord van Caroline Vrijens.....	28
VII. Uiteenzetting door Tim Stroobants, directeur van het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling	30
1. Kindermishandeling – een verborgen en onderschat probleem	30
2. En toen kwam COVID-19	31
3. Anonieme casus Nupraatikerover.be.....	31
4. Is er een toename van geweld, verwaarlozing en misbruik?	32
5. Coronalessen voor een geweldloos Vlaanderen	33
5.1. Er is geweld tegen kinderen en jongeren	33
5.2. Taal geven aan geweld en ermee leren omgaan.....	33
5.3. Hulpbronnen in de samenleving overeind houden – scholen, (kinder)opvang, sport en vrije tijd als belangrijke schakels.....	34
5.4. (Jeugd)hulpverlening is essentieel	34
5.5. Flexibele en beschikbare hulp op maat	35
5.6. Versterk de hulpmogelijkheden voor de meest complexe situaties	35
5.7. Recht op opvolging van elk kind	35
VIII. Vragen van de leden	36
1. Vragen van Suzy Wouters	36
2. Vragen van Katrien Schryvers	36
3. Vragen van Freya Saeys	37
4. Vragen van Celia Groothedde	37
5. Vragen van Hannes Anaf.....	38
6. Vragen van Jos D'Haese.....	38
7. Vragen van Lorin Parys	38
IX. Antwoord van Tim Stroobants	38
Gebruikte afkortingen.....	41
Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

Op maandag 21 september 2020 hield de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid een hoorzitting over de evaluatie en verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin: jeugdhulp en kinderopvang. De commissie hoorde:

- Hendrik Delaruelle, algemeen directeur, Vlaams Welzijnsverbond;
- Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris;
- Tim Stroobants, directeur, Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling.

De bijlagen zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

Het Uitgebreid Bureau van 27 mei 2020 besliste een themadebat te houden, conform artikel 78 van het Reglement, met het oog op de evaluatie van het Vlaamse coronabeleid en het uitzetten van een postcoronatraject. Om dit themadebat voor te bereiden werd de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid opgericht. Deze commissie ad hoc zal een maatschappelijke beleidsnota opstellen die, naast de probleemstelling, een langetermijnvisie inhoudt en verduidelijkt wat men er in de lopende zittingsperiode aan wil doen, na hoorzittingen met experts en vertegenwoordigers van de diverse betrokken sectoren. Met het themadebat wordt beoogd om enerzijds een evaluatie op te maken van de voorbije coronacrisisperiode, met als bedoeling hieruit de nodige lessen te trekken voor de toekomst, en anderzijds een eerste aanzet te geven voor een postcoronatraject.

I. Uiteenzetting door Hendrik Delaruelle, algemeen directeur, Vlaams Welzijnsverbond

Hendrik Delaruelle dankt voor de uitnodiging. Het Vlaams Welzijnsverbond is een koepelorganisatie die zich richt op vier sectoren: jeugdhulp/gezinsondersteuning, kinderopvang, personen met een handicap en Centra voor Algemene Revalidatie uit de sector geestelijke gezondheidszorg. Het verbond heeft zo'n 750 leden.

1. Lockdown vanaf 18 maart 2020 tot ...

Toen België in lockdown ging heeft men de klassieke werking in zeer korte tijd compleet omgeturnd. Er werd een coronamailbox gemaakt om op basis van vragen van leden in overleg te gaan met de overheid. Men heeft heel veel informatie gegeven, aan intervisie gedaan en vorming gegeven. Corona is niet gedaan. Men blijft deze werking dus aanhouden.

Op 18 maart 2020 was de lockdown in de voorzieningen een feit. Men moest kiezen tussen in de voorziening blijven of naar huis gaan, dagcentra werden gesloten, en ambulante begeleidingen werden on hold gezet of vervangen door een digitale begeleiding. Het waren zeer strenge maatregelen. De hartverscheurende keuzes die gebruikers moesten maken waren ook hard voor professionelen.

De kinderopvang is, in tegenstelling tot het kleuteronderwijs, steeds open gebleven met aangepaste openingsuren om beter tegemoet te komen aan mensen in essentiële beroepen en kwetsbare doelgroepen. Ook in de jeugdhulp is er nooit een opnamestop geweest. Voor Hendrik Delaruelle was dat een goede keuze die had moeten worden verbreed naar alle sectoren.

2. Beleving van de lockdown

De maatregelen waren noodzakelijk maar ze staan haaks op het DNA van welzijnsvoorzieningen. Kwaliteit van leven, inclusieve werking, zorg op maat, en dat alles in dialoog met de gebruikers: op dat alles heeft men moeten inboeten. Hendrik

Delaruelle heeft als eerste na veertien dagen lockdown in een interview in De Ochtend gezegd dat de maatregelen veel te scherp waren en moesten worden versoepeld. Er mag nooit nog zo'n lockdown worden georganiseerd.

De voorzieningen en organisaties in de verschillende sectoren van het Vlaams Welzijnsverbond waren niet voorbereid op de crisis en veel medewerkers waren onzeker en bang. Er was in de eerste weken van de coronacrisis onvoldoende beschermingsmateriaal en geen testing beschikbaar. In de media was er weinig aandacht voor de welzijnssectoren. Zij voelden zich achtergesteld.

3. Snel schakelen: sociale ondernemers op hun best

De welzijnsvoorzieningen hebben zeer snel geschakeld en zich anders georganiseerd. Er werd een crisiscel opgericht. Men ging in bubbels werken, wat relatief vlot ging omdat men voor de crisis al langer met kleine leefgroepen werkte. Er werden andere therapieën opgesteld en andere vormen van dagbesteding georganiseerd. Dit was mogelijk door een ongelooflijke inzet van alle medewerkers. Ook de vakorganisaties hebben flexibiliteit aan de dag gelegd waardoor uurroosters konden worden omgegooid enzovoort. Er was een grote interne dynamiek, regeluwte en op de duur ook budgetgarantie wat enige rust met zich meebracht.

4. Contacten met kabinetten, administratie en taskforce

Er was continu overleg met het kabinet en de administratie wat in globa goed verliep. Men kreeg natuurlijk niet altijd de antwoorden die men wou. Voor de spreker mocht de taskforce sneller zijn opgericht. Zo'n taskforce heeft over sectoren heen zijn meerwaarde waardoor men korter op de bal kan spelen en er een betere afstemming is. De gebruikers zijn wel nog steeds niet vertegenwoordigd in de taskforce. De taskforce richt zich enkel op het residentiële, maar welzijn is meer, er zijn ook ambulante begeleidingen en vormen van dagbesteding. Verder was enkel Welzijn, Volksgezondheid en Gezin vertegenwoordigd maar Onderwijs en Jeugd bijvoorbeeld niet.

5. Beschermingsmateriaal

Beschermingsmateriaal was in het begin niet voorhanden. Sommige voorzieningen beschikten over een kleine stock. Er was wel solidariteit onder elkaar. Intersectorale organisaties vonden gemakkelijker de weg naar dit materiaal. Later heeft de overheid dan materiaal geleverd.

6. Budgetgarantie

Hendrik Delaruelle is blij met de goede en billijke budgetgarantie die men heeft gekregen in de vier sectoren waar het Vlaams Welzijnsverbond voor staat. In de kinderopvang is er enveloppefinanciering en prestatiefinanciering. In de Centra voor Ambulante Revalidatie is er prestatiefinanciering. In de jeugdhulp is het ook enveloppefinanciering en in de sector voor personen met een handicap is het persoonsvolgende financiering. De budgetgarantie is een eindig verhaal en de directies zijn hierover bezorgd. Corona is nog niet gedaan en de sociale ondernemers zijn nog lang niet teruggekeerd naar hun normale werking van voor de crisis.

Er moest snel worden geschakeld. In de sector van de volwassenen met een handicap heeft ongeveer 90 procent ervoor gekozen om in de voorziening te blijven. Dat betekent een bezetting van 90 procent, en dit zeven dagen op zeven. De begeleiders uit de dagcentra, uit de ambulante werking en ook medewerkers uit het middenkader werden ingezet om te ondersteunen. De gebruikers die kozen voor residentiële zorg kregen meer ondersteuning dan hun budget eigenlijk toeliet. En dit in tegenstelling tot de mensen die ervoor kozen om thuis te blijven, hun budget

moesten afgeven en er veel minder voor in de plaats kregen. Er was een soort opgelegde solidarisering van budgetten, wat voor sommige mensen moeilijk te begrijpen was. Men moet voor de toekomst nadenken over een vorm van budgetgarantie waarbij voorzieningen op een andere manier een even goede en billijke vergoeding krijgen.

7. Personen met een handicap

De sector of de persoon met een handicap bestaat niet. De aanvankelijke richtlijnen golden voor iedereen en waren te streng. Ze waren over het hoofd van de gebruiker heen genomen. Het was een zeer zware periode voor mantelzorgers die aangeven dit geen tweede keer te kunnen doen. Vanuit alle voorzieningen zijn contacten gehouden met de mensen: via telefoon, via Zoom of via Teams. Er werden opdrachten en activiteiten naar huis gestuurd. Wellicht is het niet overal even goed gebeurd, maar Hendrik Delaruelle spreekt met klem tegen dat er geen inspanningen zouden zijn geleverd. Men werd ook geconfronteerd met de digitale kloof bij een belangrijk deel van de cliënten. Al het personeel werd ingeschakeld waardoor er soms te weinig mankracht was om ook aan huis ondersteuning te bieden. Doordat er veel wegviel in de leefgroep, kon men zich terugplooiën op zijn kerntaak waardoor er vaak een rustiger leefklimaat was. De 17 procent budgetoverschrijding die mogelijk was om thuis nog ondersteuning te krijgen, was bij de gebruikers veel te weinig bekend en de procedure was te omslachtig.

Men was zeer verontwaardigd over mensen die een hele tijd zonder hulp hebben gezeten. Hendrik Delaruelle hoopt dat die verontwaardiging ook wordt uitgebreid naar de 20.000 mensen die al jaren op de wachtlijst staan.

8. Uitbraken

Zijn er in de sector uitbraken geweest? In de jeugdhulp waren er twee gevallen. In de sector personen met een handicap zijn er een aantal besmettingen geweest en een dertigtal mensen zijn overleden. In die voorzieningen lag de focus op zorg en ondersteuning pur sang. Elke bijkomende vraag, bijvoorbeeld registratie, was eigenlijk te veel. Men heeft extra personeel moeten aanwerven: verpleegkundigen en artsen. Er waren ook zieke medewerkers. Ook de laatste weken is het aantal besmettingen en quarantaines van medewerkers in de sector weer toegenomen. De hele situatie heeft erg ingehakt op de medewerkers. Er zijn ook veel extra kosten gemaakt.

9. Centra voor Ambulante Revalidatie

De Centra voor Ambulante Revalidatie mochten tijdens de lockdown enkel urgente therapie en diagnostiek geven via face to face. Ook dit mag nooit meer gebeuren. De diagnostiek heeft vertraging opgelopen. Bij een nieuwe uitbraak moet face-to-face-therapie mogelijk zijn. Er zijn nieuwe methodieken ontwikkeld, maar de druk op de ouders was soms te groot. Ook hier speelt de digitale kloof.

10. Jeugdhulp

De lockdown was voor de cliënten uit de jeugdhulp bijzonder emotioneel belastend: geen vrienden, geen voetbal, geen bezoek of niet naar huis. Ook voor de begeleiding was het belastend, maar de jongeren hebben ongelooflijk veel veerkracht getoond. Door het wegvallen van activiteiten kon men zich terugplooiën op de kerntaken en dat heeft in een aantal gevallen bevrijdend gewerkt. Preteaching verliep heel moeizaam: acht jongeren in een leefgroep zijn acht verschillende scholen en richtingen. Men is rond de tafel gaan zitten met een aantal collega-organisaties zoals SOM, Auxilia, Cera en het agentschap Opgroeien. Er is een project goedgekeurd door Cera om de komende periode heel intensief met vrijwilligers aan huiswerkbegeleiding te

doen in de jeugdhulp. Hendrik Delaruelle is blij dat er nooit beslist is om een opname-stop in te voeren.

11. Sociale en pedagogische functie van de kinderopvang

In de kinderopvang zijn de sociale en de pedagogische functie heel erg belangrijk. Heel wat kwetsbare gezinnen bleven weg. Het was moeilijk om hen te bereiken, zeker door de digitale armoede. Men zal moeten sensibiliseren om de kinderen uit de kwetsbare gezinnen opnieuw naar de kinderopvang te krijgen. Men heeft openingsuren en dagen versoepeld. Ouderbetrokkenheid werd bemoeilijkt door corona en moet worden hersteld. Onthaalouders, een unieke vorm van kinderopvang in Europa, die tot een risicogroep behoren, zijn gestopt. Nieuwe kandidaat-onthaalouders haken af door de onzekerheid van het statuut.

12. Richtlijnen op vandaag: versoepeling begin mei 2020

De richtlijnen zijn sinds mei 2020 versoepeld. Er is opnieuw bezoek mogelijk en men kan terug naar huis gaan. Er zijn opnieuw face-to-facecontacten en groepswerking mogelijk.

13. Richtlijnen: werken met kaders

Omdat de sector en de persoon met een handicap niet bestaan, was men blij dat men kon werken aan brede kaderrichtlijnen zodat men meer op maat maatregelen kon nemen. Men kon tussen voorzieningen en zelfs binnen een voorziening een verschil maken. Het geeft wel een bepaalde druk bij directies want zij moeten die maatregelen uitwerken in overleg met gebruikers en vakorganisaties. Men moet keuzes maken en rekening houden met het perspectief van de gebruikers. Het is soms een spanningsveld. Uiteraard moet er ook rekening worden gehouden met het perspectief van de medewerkers en de haalbaarheid op het niveau van de organisatie.

De kritiek van de leden op de richtlijnen was dat, zeker in het begin, de richtlijnen eerst in de media werden gecommuniceerd. De richtlijnen volgden elkaar snel op en waren vaak moeilijk uit te leggen aan gebruikers, cliënten, ouders.

14. Het nieuwe normaal

De sector personen met een handicap kent sinds 15 juni 2020 een nieuwe doorstart. De werking is nog niet die van vroeger. 85 procent van de overeenkomsten worden volledig uitgevoerd, 10 procent gedeeltelijk en 5 procent niet, vaak op vraag van de gebruiker die nog niet wil. In de jeugdhulp is er een volledige bezetting. In de kinderopvang stelt men een geleidelijke stabilisatie van de bezetting vast. In de buitenschoolse opvang zijn er lokale verschillen.

15. Tussentijdse lessen

Het Vlaams Welzijnsverbond heeft een aantal tussentijdse lessen getrokken. Men heeft het initiatief genomen om met de leden in elke regio per sector in dialoog te gaan over wat heeft gewerkt en wat niet. Men wil nooit meer een volledige lockdown: bezoek en ambulante werking moeten mogelijk blijven. De coronacrisis is uiteraard een gezondheidscrisis maar evenzeer, en misschien wel meer, een welzijns-crisis. In het journaal heeft men het over "En dan nu de cijfers." De cijfers geven niet weer wat corona in Vlaanderen heeft betekend. Het gebruikersperspectief is voor de sectoren van het Vlaams Welzijnsverbond cruciaal en moet meer voor ogen worden gehouden.

Er is nood aan een krachtige regie. Men hoopt in de toekomst regelluwe decreten te hebben zodat sociaal ondernemers maximaal de kans krijgen om dat zo creatief mogelijk in de praktijk om te zetten. Er is nood aan afstemming tussen de beleidsdomeinen. De eerstelijnszones krijgen een belangrijke plaats. Hendrik Delaruelle is er niet tegen maar is wel bezorgd. Momenteel zijn de welzijnssectoren bij de oprichting van zorgraden een optionele partner. De vertegenwoordiging van de sectoren van het Vlaams Welzijnsverbond in de raad van bestuur van die zorgraden is minimaal. Alle zorg- en welzijnssectoren zouden moeten worden vertegenwoordigd. Expertise moet worden ingezet over voorzieningen en sectoren heen. Er moet worden geïnvesteerd in ICT en digitalisering. De omkadering moet worden versterkt om het pedagogische klimaat optimaal te kunnen maken. En bovenal moeten de wachtlijsten worden weggewerkt.

16. Beleving op vandaag

Er is voortschrijdend inzicht wat het virus betreft, maar onzekerheid en angst blijven. Vele directies voelen zich achtergesteld en niet gehoord in de media. Ook vandaag is het voor gebruikers nog een belastende periode. Voor mantelzorgers blijft het een grote zorg. De spreker geeft een grote pluim aan medewerkers en directies. Veel medewerkers, en ook directies, zijn vooral mentaal moe. Corona is niet gedaan. Wat zullen het najaar van 2020 en het voorjaar van 2021 brengen?

II. Vragen van de leden

1. Vragen van Jos D'Haese

Jos D'Haese dankt Hendrik Delaruelle voor zijn bevlogen tussenkomst en voor het werk van de afgelopen maanden. Bij de aanvang van de lockdown was er overal chaos. In de jeugdzorg zouden in het begin heel wat opvoeders zich ziek hebben gemeld uit angst voor besmetting. Op welke manier is men met die terugval in personeel omgegaan?

Voornamelijk in Oost-Vlaanderen zouden voorzieningen uit angst voor personeelstekort, jongeren tegen het advies van consultants in, naar huis hebben gestuurd. Heeft Hendrik Delaruelle een idee over hoeveel mensen het gaat? Zijn er vanuit de contextbegeleiding van de voorziening de nodige stappen gezet om het contact met de jongeren en hun gezin niet te verliezen?

Het grootste deel van de voorzieningen had in het begin geen beschermingsmateriaal. Wanneer hebben deze voorzieningen beschermingsmateriaal aangevraagd en wanneer is het dan geleverd? Hadden en hebben de voorzieningen de knowhow voor het gebruik van beschermingsmateriaal? Was er nood aan extra ondersteuning? Hebben de voorzieningen die gevraagd en gekregen?

Voorzieningen zijn heel creatief geweest om te zorgen dat mensen met elkaar contact konden hebben. Is er vanuit de overheid materiaal gekomen om de digitale kloof te helpen dichten?

Het moet een ongelooflijk stresserende periode zijn geweest. Is er psychologische ondersteuning geweest? Aan welk soort ondersteuning was er nood voor de medewerkers?

Zit de kinderopvang opnieuw op hetzelfde niveau van voor de crisis? Uit heel wat getuigenissen is gebleken dat de coronacrisis dingen heeft blootgelegd die voordien ook al verkeerd zaten. Er zijn natuurlijk de wachtlijsten, maar welke zaken hebben zich door de coronacrisis nog scherper gesteld? Zijn de sectoren klaar voor een eventuele tweede golf? Zijn er nog noden of verwachtingen van het beleid?

2. Vragen van Lorin Parys

Lorin Parys dankt Hendrik Delaruelle voor zijn uiteenzetting. Corona laat zich inderdaad niet vatten in cijfers. Cijfers geven niet aan welke maatschappelijke en economische impact er is. Celeval is een orgaan dat de Nationale Veiligheidsraad voorbereidt. Is de samenstelling vandaag goed genoeg om het perspectief van kinderen en jongeren mee te nemen in de voorbereiding van de maatregelen? Wat vindt het Vlaams Welzijnsverbond van de huidige maatregelen? Komen ze tegemoet aan de noden van kinderen, jongeren en mensen met een handicap en hun begeleiders?

Hoe is de input van het werkveld dat het Vlaams Welzijnsverbond vertegenwoordigt, aan bod gekomen in al die verschillende overlegorganen? Is er vandaag voldoende persoonlijk beschermingsmateriaal in alle voorzieningen?

De meeste voorzieningen werken bijna opnieuw op volle kracht, vooral in de jeugdhulp. Er is veel gedebatteerd over de grootte van de leefgroepen. Hoe ziet Hendrik Delaruelle dat evolueren?

Hendrik Delaruelle heeft gepleit voor betere samenwerking tussen verschillende beleidsdomeinen, waaronder Onderwijs, Kinderopvang, Jeugd en Sport. Is daar ondertussen beterschap in? Hoe moet het eventueel nog beter?

3. Vragen van Suzy Wouters

Suzy Wouters dankt Hendrik Delaruelle voor zijn fantastische uiteenzetting en het werk dat men heeft geleverd. De strenge maatregelen hebben te weinig rekening gehouden met het welzijn en het psychosociale aspect. Het gebrek aan beschermingsmateriaal en testing heeft een enorme onzekerheid met zich meegebracht. Welke expliciete signalen – frustraties – heeft men opgevangen vanop de werkvloer en welke problemen zijn echt onderzocht?

Iedereen werd ingeschakeld om zorg te leveren waardoor er weinig mankracht was om thuis en aan de mensen op de wachtlijst ondersteuning te bieden. Waar konden deze mensen met hun vragen terecht?

Minister Wouter Beke trekt 3,2 miljoen euro extra uit voor jeugdhulp. Hoe ver staat het daarmee? Is dit voldoende? Is er een draaiboek voor een eventuele volgende golf? Heeft men hierbij ondersteuning gegeven aan de werkers in het veld?

Zo'n crisis haalt alle creativiteit naar boven bij medewerkers, ouders en kinderen. Kon men nog rekenen op vrijwilligers?

De digitale aanpak botst op zijn grenzen. Hoe heeft men de gezinnen die men digitaal niet kon bereiken, ondersteund? Was dit voldoende? Was er genoeg communicatie tussen jongeren, gebruikers, ouders en medewerkers? Was er ook enige inspraak? Er was geen opnamestop maar was er voldoende capaciteit om de mensen die hulp nodig hadden, op te vangen?

4. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers dankt Hendrik Delaruelle voor zijn heel heldere uiteenzetting. Ze dankt ook iedereen op de werkvloer. Er waren verschillende sets van richtlijnen van toepassing op minderjarigen. Ze werden allemaal afzonderlijk opgesteld en moesten nadien op elkaar worden afgestemd. Zou het niet beter zijn om in de toekomst minderjarigen als één grote groep te beschouwen voor het opstellen van richtlijnen? Hoe kijkt het Vlaams Welzijnsverbond naar een dergelijke manier van transversaal werken?

De heel strenge maatregelen die zijn genomen voor de residentiële sector, waren eigenlijk geënt op de meest kwetsbare doelgroep waardoor kinderen en jongeren mee onder die richtlijnen vielen terwijl ze een andere groep zijn en zich in een ander risicogebied bevonden. Hoe kan men dit in de toekomst verhelpen? Hoe kunnen die maatregelen meer doelgroepgericht worden uitgewerkt?

Voor Hendrik Delaruelle mocht de taskforce er vroeger zijn gekomen. Over welke punten gaat het dan? Welke meerwaarde had een vroegere installatie eventueel kunnen hebben?

Er hebben heel wat onthaalouders afgehaakt en nieuwe onthaalhouders vinden, is moeilijk. Wat zijn de gevolgen hiervan? Heeft men een beeld van de afgehaakte onthaalouders? Katrien Schryvers vindt het zorgwekkend dat heel wat kwetsbare kinderen zijn weggebleven uit de kinderopvang. Hoe kan men die opnieuw bereiken?

Zijn er duurzame relaties met bijvoorbeeld ziekenhuizen of artsen om het personeel te ondersteunen? Zijn die gezocht? Kunnen ze worden bestendigd? Hebben de sectoren van het Vlaams Welzijnsverbond een beroep gedaan op Help de helpers? Hoe kan dit platform een dynamisch iets zijn dat bruikbaar is in de toekomst?

Er is een evolutie geweest naar kaderrichtlijnen die voor een deel kunnen worden ingevuld afhankelijk van een bepaalde situatie en een bepaalde sector. Het is goed maar brengt ook een aantal risico's mee. Hoe kunnen goede voorbeelden worden gedeeld zodat directies voldoende geruggensteund zijn?

5. Vragen van Freya Saeys

Freya Saeys dankt Hendrik Delaruelle voor zijn heldere toelichting. Voorzieningen hebben aan een aantal ouders gevraagd om hun kinderen thuis op te vangen. De persoonsvolgende financiering in de vorm van een voucher bleef wel bij de voorziening waardoor personen met een handicap met een voucher het thuis zonder middelen moesten doen. Zij kregen ook vanuit de voorziening geen ondersteuning. Minister Wouter Beke heeft vaak gezegd dat voorzieningen eigenlijk verplicht waren om ondersteuning te bieden, maar toch bleven heel wat gezinnen in de kou staan. Wat is de reden en de verklaring waarom voorzieningen geen ondersteuning hebben geboden?

De schade bij jongeren is groot. Heeft men een zicht op hoe ernstig die schade is? Heeft men zelf proberen te remediëren door bijvoorbeeld psychologische ondersteuning te bieden?

Er was ook een medische reserve opgericht. Hebben de voorzieningen daar een beroep op gedaan?

Personen met een handicap mogen opnieuw bezoek ontvangen. Het is altijd een moeilijk evenwicht tussen veiligheid en broodnodig contact. Hoe gaan voorzieningen op dit moment daarmee om? Heeft de koepel een zicht op hoe het is gelopen? De commissieleden hebben een getuigenis gehoord dat personen met een handicap in een palliatieve situatie slechts om de twee dagen bezoek mochten krijgen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 474/1). Heeft men daar weet van?

6. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde dankt Hendrik Delaruelle voor zijn gepassioneerde verdediging van de cliënten en de mensen in de voorzieningen.

Hendrik Delaruelle heeft sterk benadrukt dat men niet opnieuw naar een lockdown mag gaan want dat het menselijke aspect niet mag worden vergeten. Ook experts

benadrukken dit. Het kwam vaak over dat de versoepeling voor het grote publiek ten koste ging van de mensen in de voorzieningen waar het veel strakker was. Op welke manier zou dit beter kunnen?

Het wegwerken van de wachtlijsten kost geld. Het Vlaams Welzijnsverbond heeft vaak gehamerd op de indexering van de werkingsmiddelen, onder meer in de jeugdhulp. Heeft dit zich laten voelen in de jeugdhulp tijdens de crisis en op welke manier? Had bijvoorbeeld het aanleveren van laptops niet moet worden verankerd? Naast een laptop moet ook elektriciteit en internet voorhanden zijn. Is men op dit probleem gestoten?

Een aantal systeemfouten zijn tijdens corona scherper gesteld. Merkt men dat er een probleem is met de giften die zijn weggevallen, zoals duolegaten en bedrijven die steun geven?

Celia Groothedde heeft vernomen dat kinderen met Moederdag niet naar huis mochten en dat dit blijkbaar een keerpunt was voor veel kinderen. Heeft Hendrik Delaruelle dit ook gehoord? Hoe kan men zulke dingen rechtzetten?

Regelluwte is een moeilijk evenwicht. Er is aan de voorzieningen veel vrijheid gegeven om met bepaalde maatregelen om te gaan. Hoe kan men een gezond evenwicht vinden?

Een aantal jongeren zijn in de voorziening gebleven maar anderen zijn naar huis gegaan. Medewerkers zeggen dat ze hierdoor op een andere manier naar de dialoog met ouders zijn gaan kijken. Ook ouders konden op een rustigere manier ouder zijn. Heeft Hendrik Delaruelle hierover echo's opgevangen? Het kan een moment van introspectie zijn over hoe men omgaat met jeugdhulp.

Heel wat kwetsbare gezinnen hebben, mogelijk uit angst, de grootste voorzorgen genomen en zijn weggebleven uit de kinderopvang. Hoe kan men die gezinnen op een betere manier benaderen?

Op welke manier kan men opnieuw mensen aantrekken om onthaalouder te worden? Hoe kan men het aantal plaatsen verbreden?

7. Vragen van Hannes Anaf

Hannes Anaf dankt Hendrik Delaruelle voor zijn presentatie. Hendrik Delaruelle heeft tussentijdse aanbevelingen gedaan omdat de coronacrisis inderdaad nog niet gedaan is. Meer en meer medewerkers melden zich ziek. Zijn het er meer dan tijdens het hoogtepunt van de crisis in maart, april en mei 2020?

De sector van de kinderopvang is altijd open gebleven, in het begin wel heel strikt voor mensen uit essentiële beroepen. Moet men bij een eventuele volgende lockdown niet sneller de kinderopvang voor andere mensen openstellen?

Tijdens deze crisis zijn een aantal dingen heel duidelijk geworden. Doordat er soms minder bewoners waren, was er meer ruimte voor kwaliteit en voor het menselijke aspect. Lag de focus voordien te erg op efficiëntie? Is dat een les die moet worden getrokken?

8. Vragen van Stefaan Sintobin

Stefaan Sintobin dankt Hendrik Delaruelle voor zijn tussenkomst. Hij is de eerste die zegt dat het contact met het kabinet goed was. De woonzorgcentra klaagden dat de richtlijnen complex waren en laat kwamen waardoor het moeilijk was om ze

in de werking te integreren. Was dat ook zo in de sectoren van het Vlaams Welzijnsverbond?

Niemand in de commissie is een voorstander van een nieuwe totale lockdown. Hendrik Delaruelle vindt dat er sterke mensen nodig zijn om een goede regie te voeren in de toekomst. Betekent dit dat de regie nu niet goed was en dat er geen sterke mensen waren?

9. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls merkt op dat mantelzorgers enerzijds de zorgvrager niet wilden besmetten maar dat anderzijds de zorgvrager wel mantelzorgers over de vloer wilde hebben. Er zijn persoonlijke beschermingsmiddelen, maar is er nog iets anders nodig om mantelzorg te kunnen blijven bieden?

Kinderopvang is open gebleven, maar vandaag gaat de kinderopvang voor twee weken dicht als er één kind besmet is. Hierdoor komen ouders die werken in de problemen maar het is ook niet goed voor kinderen die in de kinderopvang worden gestimuleerd. Welke impact kan het Vlaams Welzijnsverbond hebben op de kinderopvang?

Hendrik Delaruelle zei dat de sectoren niet vertegenwoordigd zijn in de eerstelijnszones maar volgens Koen Daniëls zitten er wel veel partners in de samenstelling van de eerstelijnszones. Het is onmogelijk om alle partners een vertegenwoordiging te geven. Wat is het standpunt van het Vlaams Welzijnsverbond?

Welke cijfers wil men bijkomend geven om aandacht te geven aan het menselijke aspect?

10. Vragen van Ann De Martelaer

Ann De Martelaer las in een Belgabericht dat er 370 extra budgetten zijn voor personen met een handicap wat het totaal voor 2020 op 1600 budgetten brengt. Er staan 20.000 mensen op de wachtlijst. Het Vlaams Welzijnsverbond is een grote speler. Kan men echt geen actie ondernemen vanuit het VAPH om aan te dringen op meer budgetten? Aan welke groep moet men prioritair budgetten geven?

Ook gebruikers waren niet vertegenwoordigd in de taskforce. Komt de taskforce nog samen? Kunnen gebruikers toch niet worden opgenomen of hoe kan men hen een stem geven?

III. Antwoord van Hendrik Delaruelle

Hendrik Delaruelle heeft geen cijfers over het aantal zieke medewerkers maar hij krijgt wel signalen over meer zieke medewerkers de laatste tijd. Hij heeft ook gehoord over mensen die zich ziek meldden uit angst maar heeft geen weet van het feit dat dit massaal zou zijn gebeurd.

Over de psychologische begeleiding kreeg hij wisselende signalen. In sommige voorzieningen was het goed geweest als er externe begeleiding zou zijn geweest. Externe diensten voor preventie hebben webinars georganiseerd over bijvoorbeeld het gebruik van beschermingsmateriaal. Het was een heel stresserende periode voor het personeel. Heel wat mensen zijn mentaal moe.

Er is voldoende beschermingsmateriaal. Er zijn ook provinciale stocks, wat grote gerustheid verschaft. Of er op termijn voldoende materiaal zal zijn, weet Hendrik Delaruelle niet. Men is tevreden met de leveringen in de residentiële voorzieningen,

maar de ambulante werkingen en de dagcentra hebben het zelf moeten aankopen en de prijzen schieten de hoogte in. Er zijn lessen getrokken uit de vorige periode, dus hopelijk is men klaar voor een eventuele nieuwe golf. Wanneer het materiaal is aangevraagd, kan hij niet zeggen.

Waren er signalen dat in de jeugdhulp kinderen tegen de adviezen in naar huis zouden zijn gestuurd? Hendrik Delaruelle heeft die geruchten ook gehoord maar hij kan ze niet hard maken. Voorzieningen zijn het niet gewoon om kinderen overdag op te vangen. Het was dus een bijzonder moeilijk evenwicht om keuzes te maken.

De spreker hoopt dat de signalen die heel wat instanties hebben laten klinken, bij Celeval zijn toegekomen. Hij heeft de indruk dat de Nationale Veiligheidsraad beslissingen nam die het Vlaams Welzijnsverbond dan moest vertalen. Hij hoopt dat de stem vanuit Welzijn in de toekomst proactief kan klinken zodat er rekening mee wordt gehouden. Of men zich nu streng moet gedragen of pragmatisch moet zijn: er bestaan rode, oranje en groene zones maar het is het gedrag van mensen dat telt. Men kan zich perfect veilig gedragen in een rode zone en men kan zich totaal onverantwoord gedragen in een groene zone. Hendrik Delaruelle meent dat men mensen veel meer moet uitleggen waarom een maatregel er is en men moet perspectieven geven. Als orthopedagoog kent hij niets van epidemiologie en virussen. Als mensen die daar wel voor hebben gestudeerd, zeggen wat gepaste maatregelen zijn, dan moet men daar vertrouwen in hebben en wil hij dat ook hebben, maar men moet mensen wel uitleggen waarom. Mensen aanvaarden niet zomaar een regel. Dat is ook zo in de jeugdhulp. Hij benadrukt de noodzaak dat er meer moet worden uitgelegd waardoor mensen intrinsiek gemotiveerd worden.

Momenteel gaat men op volle kracht, maar dat is niet altijd zo geweest. Dat was zeer wisselend. Er zijn voorzieningen in de jeugdhulp die continu zijn blijven werken op 80 tot 85 procent van hun capaciteit, bij andere was dat percentage lager. Het werkveld gaat zeker nog analyses maken hoe dat komt. Hij wil dat men hem wat tijd geeft om een aantal pertinente vragen te laten bezinken, maar op dit moment staat men nog met de twee voeten in de klei. Hij zal vele van de gestelde vragen meenemen.

Betere samenwerking tussen administraties: het was een goede zaak dat de taskforce er gekomen is, maar er waren departementen niet in vertegenwoordigd. Daar moet men de les uit trekken dat men over departementen heen de zaken moet kunnen bekijken.

De voorzieningen hebben een draaiboek moeten opmaken voor de volgende golf. Iedere voorziening zou een draaiboek moeten hebben. Dat wordt door de inspectie bekeken en men gaat daarover in dialoog. Onder de leden van het Vlaams Welzijnsverbond werd collegiaal aan uitwisseling gedaan.

De deuren gingen inderdaad ook dicht voor vrijwilligers, wat een jammere zaak was. De vrijwilligers zijn allemaal super. Sommigen doen maar twee uur per maand vrijwilligerswerk, anderen doen het heel intensief en terugkerend. In de toekomst moet men de mogelijkheid bieden om met gezond verstand vrijwilligers in het begin toe te laten. Maar de angst was groot, ook ten aanzien van stagiairs. Men moet mensen kunnen laten instromen en hun opleiding zeker kunnen laten vervolledigen.

Wat betreft de verschillende sets van richtlijnen antwoordt Hendrik Delaruelle dat de organisatie al lang pleit voor één jeugdhulp. Als men nu iets geleerd heeft, is het: maak er één jeugdhulp van, aarzel niet langer. Een kind is een kind, en een jongere is een jongere. De cesuur tussen jeugdhulp, personen met een handicap en dergelijke meer moet absoluut weggehaald worden. Men zal altijd structuren en cesuren hebben, maar die moeten dan eerder op basis van leeftijd worden gemaakt

in plaats van doelgroep en ondersteuningsvraag. Er is nu een bijzonder groot draagvlak om te evolueren naar één jeugdhulp.

Precies daarom was de taskforce beter vroeger opgestart. Men was apart met verschillende agentschappen aan het spreken. Soms was de timing verschillend. Door dat de taskforce dat gestructureerder gemaakt heeft, wat betreft materiaal, externe ondersteuning enzovoort, werd het systematischer. De administratie was daar ook bij en zo kon alles gestroomlijnder verlopen.

Het verheugt de spreker dat verschillende parlementsleden bekommerd zijn om de sociale en de pedagogische functie van de kinderopvang. Dat vindt hij fundamenteel. Hij wil dat men een andere naam zou zoeken voor kinderopvang, want daar gebeurt zoveel meer dan kinderen opvangen. Het is voor veel kinderen essentieel in hun opvoedingsproces. Het is veel meer dan een economische functie. Vlaanderen investeert daarin om ook de kwetsbare kinderen en jongeren te bereiken, en een inclusieve werking mogelijk te maken. Uiterekend die groep was men aan het kwijtspelen. Hij heeft er geen antwoord op hoe men die sneller weer kan betrekken, maar het is een punt waar men echt op moet inzetten. Hij zou het fijn vinden als de parlementsleden hen daarbij willen helpen en daar ideeën over hebben. Hij wil daarover zeer graag verder in dialoog gaan.

In het begin was Help de helpers wat zoeken. Plots was dat instrumentarium daar. Het verdient kansen, maar de spreker heeft niet de indruk dat het heel veel is gebruikt. Het is wel goed dat het er is. Men moet gezamenlijk bekijken hoe men het kan optimaliseren. Gelukkig was er met de vakbonden een protocol afgesloten waardoor personeel over voorzieningen en sectoren heen kon gaan werken.

Hendrik Delaruelle wist niet dat ziekenhuishygiënisten bestonden en evenmin wat die mensen doen. Bij een uitbraak in voorzieningen met personen met een handicap kwamen zij vanuit een ziekenhuis twee dagen in een voorziening om te vertellen waarom medewerkers een bepaald circuit moeten volgen, waar en hoe ze hun handen moeten ontsmetten enzovoort. Dat heeft zeer veel rust gebracht. Een les is dat men dit in de toekomst mogelijk moet maken. Elke sector moet niet alle expertise in huis hebben, maar die expertise moet worden ontsloten en moet gaan naar waar de cliënt verblijft. Men moet niet altijd de cliënt verplaatsen. Men zou het mogelijk moeten maken dat er vanuit de kinder- en jeugdpsychiatrie naar de jeugdhulpvoorziening wordt gegaan, en dat de expertise van jeugdhulp misschien naar die kinder- en jeugdpsychiatrie kan gaan, zonder dat dat een va-et-vient moet zijn. De expertise moet wat meer ontsloten en multi-inzetbaar worden.

De richtlijnen zijn kaderrichtlijnen. Er zijn ook risico's en angst voor bezoek. Er was continu een spanningsveld waarbij een aantal ethici geholpen hebben met het gezondheids- en welzijnsdenken en het afwegen van waarden. Dat is keuzes maken, soms de minst slechte. Het is steeds wikken en wegen, de moed hebben om een stap terug te zetten maar zeker om stappen vooruit te zetten. Bij de meest kwetsbare groep was de bezoeksregeling er ten vroegste vanaf 4 mei 2020. Meer dan de helft van alle jeugdhulpvoorzieningen en gehandicaptenvoorzieningen zijn begonnen op 4 mei 2020 en toch hebben een aantal nog een week gewacht. Hendrik Delaruelle kent een zeer kleine groep die zelfs nog twee weken wilde wachten. In die laatste groep was dat zelfs op vraag van ouders, omdat zij met heel kwetsbare mensen werken. In een aantal voorzieningen zou het onverantwoord geweest zijn om dat bezoek niet toe te laten, maar in de voorzieningen met zeer kwetsbare mensen vindt hij het wijs om de kat uit de boom te kijken, te zien hoe de zaak evolueert en tijd te nemen om alles voor te bereiden. De kaderrichtlijnen die men heeft gekregen, werkten. Dat mag men niet kwijtraken in de toekomst.

Van het feit dat mensen die een voucher hadden geen ondersteuning hebben gekregen, heeft Hendrik Delaruelle in zijn presentatie ootmoedig toegegeven dat dat

in een aantal gevallen wellicht beter kon. Men heeft niet achterovergeleund, men had alle mensen in de sector nodig, maar in een volgende golf mag dit niet meer gebeuren en moet er zeker en vast ondersteuning zijn.

Zijn maag keert om bij het feit dat mensen die palliatief waren geen bezoek mochten ontvangen. Achteraf is het gemakkelijk zeggen, maar op het moment zelf staat men er als leidinggevende gewoon voor. Dat mag men niet meer meemaken. Directies zelf zijn er ook het hart van in. Hij denkt dat dit niet meer zal gebeuren.

Hendrik Delaruelle hoopt dat het menselijke aspect in zijn presentatie een rode draad was, het was in elk geval de bedoeling. Men moet daar lessen uit trekken: nooit meer een lockdown, altijd mensen ondersteunen en mensen niet loslaten.

Voor de wachtlijsten moeten serieuze inspanningen gebeuren. Hendrik Delaruelle heeft soms het gevoel dat mensen niet meer geloven dat men die ooit weg zal krijgen, maar hij benadrukt dat dit wel zo is. Er moeten keuzes worden gemaakt. Het is berekenbaar. Dat is eind vorige legislatuur gebeurd. Het bedrag van 1,6 miljard euro is gevallen in de sector van personen met een handicap. Dat is een verdubbeling van het budget. De moed zou iemand voor minder in de schoenen zinken. Zelf kwam het Vlaams Welzijnsverbond toen aan 700 miljoen euro. Wat betreft zware zorgnoden en ernstige vragen kan men daarmee al heel wat stappen vooruit zetten.

Men heeft inderdaad meer kosten gemaakt, men heeft laptops en ICT-materiaal aangekocht. Ook de overheid heeft een inspanning gedaan. Minister Wouter Beke heeft op een bepaald moment budget vrijgemaakt om wat meer investeringen te kunnen doen. Dat heeft men zeker geapprecieerd. Maar als de werkmiddelen wel geïndexeerd waren en de besparingen niet doorgevoerd, dan had dat meer comfort gegeven. Er is nu geen weg terug, de digitalisering zal zich verder doorzetten. Maar een digitaal contact zal nooit een menselijk contact vervangen, het kan hooguit ondersteunend zijn. Men heeft wel veel geleerd om mensen in de jeugdhulp die men ambulant begeleidt tussendoor nog eens te (beeld)bellen.

Men heeft ook geleerd dat ambulante ondersteuning heel waardevol en essentieel is. Soms hoorde men via beeldbellen van mensen dat ze het wat moeilijk hadden maar dat het wel lukte, maar op het moment dat men weer aan huis kwam, stelde men vast dat er veel meer aan de hand was en dat men niet alles had verteld.

Het antwoord op de vraag over het wegvallen van de giften via het duolegaat kent hij niet.

Zijn hart breekt bij het horen van het verhaal van Moederdag. Eind april 2020 begon het zeer zwaar te wegen, wat logisch was. Dan heeft men de maatregelen in de jeugdhulp in versneld tempo versoepeld.

Over het pedagogische klimaat zowel in de jeugdhulp als in de gehandicaptenzorg moet men eens nadenken. Het gaat over de pedagogische aanwezigheid, het kunnen luisteren naar een kind of de persoon met een handicap zijn verhaal laten doen. Soms vraagt men zich af of men niet rusht van therapie naar activiteit, naar huis, en het moet inclusief zijn. Dat heeft zijn effecten gehad. Het doet hem plezier dat jongeren uit de jeugdhulp hebben gezegd dat de begeleider effectief het verschil heeft gemaakt.

Kinderopvang is inderdaad altijd open geweest voor essentiële beroepen en kwetsbare gezinnen. Als het op een goede en veilige manier kan, en met wat nu geweten is, kan men die vroeger openstellen voor een brede groep.

Hendrik Delaruelle durft herhalen dat het overleg met het kabinet goed was. Men heeft nooit de deur op de neus gekregen, ook niet van de administraties. Hij herhaalt wel dat men niet altijd de antwoorden heeft gekregen die men verwacht had.

Men had een sterke regie nodig. Of er een sterke regisseur was, laat hij over aan de beoordeling van de parlementsleden, maar er waren wel veel regisseurs. Wat betreft beschermingsmateriaal waren dat er vele van de federale overheid en ook van de Vlaamse overheid. Op den duur was het niet meer duidelijk of er nu beschermingsmateriaal was en wat de regels waren. De spreker denkt dat hij hiermee duidelijk is.

In de eerstelijnszones was men in het begin een optionele partner. De eerstelijnszone was een prille baby die plots volwassen moest worden. Als verschillende essentiële sectoren niet betrokken zijn bij de aansturing en de werking van de eerstelijnszones, dan is er een probleem. Daar moeten geen dertig mensen zitten maar wel een minimale evenwichtige betrokkenheid van alle essentiële sectoren. Men kan het niet maken dat het ziekenhuis en het wijkgezondheidscentrum er is, maar de voorziening voor personen met een handicap en de jeugdhulpvoorzieningen zijn optioneel. Daarmee gaat hij niet akkoord. Hij wil daar op een evenwaardige manier bij worden betrokken.

Welke cijfers moet men dan wel geven, is gevraagd. De voorbeelden die men gaf, bijvoorbeeld hoeveel kinderen niet naar school gaan, zijn objectiveerbaar en goed. Zo zullen er ongetwijfeld nog wel zijn. Maar heel wat dingen zijn niet te meten. Men kan niet de angst bij jongeren meten. Er is veel geluisterd naar kinderen en jongeren maar de eenzaamheid van jongeren bijvoorbeeld is moeilijk te meten. Het narratieve had veel meer aan bod moeten komen. Als hij zegt dat de sectoren ondergesneeuwd zijn, gaat het er niet over dat het Vlaams Welzijnsverbond in de picture moest komen, maar wel dat die jongeren en mensen met een handicap ook eens hadden mogen getuigen. Dat is te weinig gebeurd. Dat had een tegengewicht geweest tegen de harde cijfers, die ook wel belangrijk zijn.

Wat betreft de vraag naar het aandringen op meer budget voor het wegwerken van de wachtlijsten, is het Vlaams Welzijnsverbond al zeer aanklampend geweest bij alle voorgaande excellenties, bevoegd voor Welzijn. Hendrik Delaruelle weet niet wat hij meer kan doen. Men heeft het uitgeschreeuwd. Men heeft mensen aan het woord gelaten. Hij hoopt dat dit momentum kan worden gebruikt. Hij rekent op de verontwaardiging van de parlementsleden om daar werk van te maken.

Wat betreft het gebruikersperspectief: er is iemand van de ouderenzorg in de taskforce gekomen maar niet van andere sectoren. Er waren wel projectgroepen en in de sector van personen met een handicap was er ook een focusgroep die de taskforce mee hielp voor te bereiden, en daarin waren de gebruikers wel vertegenwoordigd. Dat was een goede zaak.

De *voorzitter* dankt Hendrik Delaruelle voor de toelichting en de heldere antwoorden op de vragen, ook voor het meegeven dat hij soms geen antwoord had.

IV. Uiteenzetting door Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris

1. Waarom een bevraging?

Midden maart 2020, toen de lockdown inging, stroomden de klachten binnen bij de klachtenlijn van het KRC. Er kwamen klachten binnen over verschillende thema's, waaronder jeugdhulp, onderwijs en het recht op kunnen spelen en ontspanning. Er kwamen veel meldingen van ouders die thuis moesten werken met

heel kleine kinderen, die aangaven dat ze dat niet zouden kunnen volhouden. Vrijwel meteen kwamen er signalen binnen vanuit middenveldorganisaties, vooral over problemen van gezinnen in een migratiecontext. Asielinstanties sloten de deuren, met alle gevolgen van dien. Mensen werden dakloos en verdwenen volledig van de radar. Het ging ook over armoedesituaties die nog dreigden te verergeren door de lockdown en het wegvallen van steun van organisaties.

Caroline Vrijens heeft ervoor gekozen om van bij de start van de lockdown een korte lijn aan te leggen met de administraties. In de eerste plaats werkt het KRC voor het Vlaams Parlement, maar het waren de kabinetten en de administraties die op dat moment de richtlijnen uittekenden die scholen, jeugdhulpvoorzieningen en allerlei diensten moesten volgen. Men heeft lijnen aangelegd naar de minister van Onderwijs, de minister van Welzijn en de federale minister van Asiel, brieven geschreven, contact genomen en gemaïld met klachten. Aan het kabinet Onderwijs heeft ze onmiddellijk de boodschap gebracht dat duidelijk moest worden gecommuniceerd dat de noodopvang in de school er ook moet zijn voor kinderen voor wie het thuis moeilijker is, bijvoorbeeld omdat er zich een preciaire situatie voordoet door spanningen, geweld of problemen bij de ouders. Ze vroeg om dat ook goed te communiceren met de ouders zodat die wisten dat de kinderen en jongeren toch nog welkom waren op school. Ze kreeg daar meteen een positief antwoord op. In de weken daarna was er een goed overleg met de kabinetten. De meldingen die zij doorgaven, werden ter harte genomen. Daar kon niet altijd een gevolg aan worden gegeven maar men stond zeker open voor hun opmerkingen. Begin mei 2020 heeft het KRC een advies gegeven aan het Vlaams Parlement over corona, namelijk dat het strenge beleid de kinderrechten enorm onder druk zet.

2. #jongerenovercorona

Caroline Vrijens raakte meer en meer gefrustreerd in de loop van april 2020, onder andere ook omdat zij zelf de voorzieningen niet kon bezoeken. Zij heeft diensten telefonisch gecontacteerd. Zij vond het moeilijk om diensten te bezoeken terwijl de ouders van de kinderen daar niet binnen mochten komen. Ze heeft het daarom op een andere manier aangepakt en een grote enquête opgezet voor kinderen en jongeren. Hun stem werd veel te weinig gehoord. Dit werd samen gedaan met het Kenniscentrum Kinderrechten en de Kinderrechtencoalitie. Men wilde een laagdrempelige manier vinden om zoveel mogelijk kinderen en jongeren te laten participeren en hun stem te kunnen meenemen naar het beleid. De enquête werd gelanceerd in de week van 11 tot 17 mei 2020. Die werd mede verspreid door heel wat middenveldorganisaties maar ook overheidsdiensten en koepels zoals het Vlaams Welzijnsverbond en de onderwijskoepels.

3. Conclusies

De conclusie van de bevraging was dat de richtlijnen en het strenge beleid niet genoeg rekening hielden met de behoeften van kinderen en jongeren. Wat ze al weken zegden, werd bevestigd, zowel voor het recht op spel, het recht op zorg als het recht op onderwijs. De vragen werden gedifferentieerd naargelang kinderen in een groep wonen, bij hun ouders of in een financieel moeilijke situatie leven. De cijfers waren absoluut hoger voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie. Het ging dan over gevoelens van angst voor corona, stress voor schoolwerk en meer spanningen en geweld thuis. 44.400 kinderen en jongeren namen deel, met een mooie verdeling tussen jongens en meisjes.

De conclusies kregen veel aandacht in de pers. Caroline Vrijens overloopt ze. Heel veel kinderen en jongeren begrepen de regels niet, namelijk een op drie, ondanks het feit dat men daarop had ingezet via verschillende kanalen. Heel wat kinderen en jongeren waren zelf bang om ziek te worden. Naargelang er een grotere financiële problematiek was thuis, steeg dat aantal. Er waren bij de kinderen vooral

gevoelens van verveling, eenzaamheid, meer stress en sufheid. Kinderen misten het meeste hun vrienden, familie en vrijetijdsactiviteiten. Er was heel veel digitaal contact maar ook meer ruzie en geweld, en minder pesten. Acht op tien van de kinderen en zeven op tien van de jongeren wilden midden mei 2020 echt weer naar school. Er was ook meer stress voor school. Die stress nam gradueel per leerjaar toe. Heel wat kinderen en jongeren konden niet volgen met het schoolwerk omdat ze thuis niet de digitale tools hadden of geen hulp kregen. Bij heel wat kinderen en jongeren was het thuis te druk om te kunnen werken voor school. Heel wat kinderen onder de 12 jaar hadden al wekenlang niemand om mee te spelen. Velen hadden thuis ook geen eigen plekje. Vele jongeren kwamen niet of bijna niet buiten. Dat cijfer lag veel hoger bij jongeren die in groep leven, in een asielcentrum of een jeugdhulpvoorziening bijvoorbeeld. Vele jongeren konden niet meepraten over de regels rond corona.

Over de enquête werd een uitgebreid rapport gemaakt, met grafieken en differentiaties voor alle thema's. Het advies en rapport zijn terug te vinden op de website van het KRC. De data die uit het onderzoek werden gehaald, zijn beschikbaar gesteld op de site van het Kenniscentrum Kinderrechten. Er is veel reactie gekomen, ook uit academische hoek, om die cijfers verder te kunnen exploreren en inkijken.

4. Wat het KRC zelf deed tijdens en na de lockdown

Tijdens en na de lockdown heeft het KRC adviezen opgesteld voor het Vlaams Parlement over corona en de druk die corona legt op kinderrechten. Men heeft overlegd met kabinetten en verschillende betrokken ministeries over de signalen die men kreeg zowel vanuit het middenveld als van de klachtenlijn. Men heeft ook deelgenomen aan de taskforces kwetsbare gezinnen, zowel op Vlaams niveau als op federaal niveau. Uiteraard heeft men daarbij zeer veel meldingen en klachten behandeld. Die gingen voor het grootste deel over vragen van mensen omdat ze het niet begrepen, grote zorgen die ouders en leerkrachten hadden, ongenoegen over de coronaregels en heel veel bezorgdheid over de lockdown. Er waren ook meldingen over kinderen met een zorgnood voor wie de zorg wegviel en waarbij ouders aangaven dat dat enorm zwaar was. Er waren veel bezorgdheden over de sluiting van de scholen, en die waren er opnieuw bij de heropstart van de scholen. Er waren veel klachten over betwisting van schoolresultaten omdat het een uitzonderlijk jaar was. Als men niet digitaal meekon en daar hangen consequenties aan vast, is dat zeer onrechtvaardig. Het leerlingenvervoer voor het buitengewoon onderwijs was de eerste week van september 2020 volop in de pers, een heel moeilijke kwestie. Het KRC vraagt daar al jaren aandacht voor. Kinderen die al vier uur onderweg waren kregen door het strenge beleid nu een reistijd van vijf uur. Deze meldingen werden overgemaakt aan onderwijs en daar is men ermee aan de slag gegaan. Het KRC blijft dat zeer nauwlettend opvolgen en het blijft een heikel punt waar men zeker nog adviezen over zal geven.

5. Coronabezoeken van de kinderrechtencommissaris

Caroline Vrijens begon in augustus 2020 dezelfde frustratie te voelen als in april 2020. De meldingen bleven binnenkomen. De grote bevraging was gedaan, vooral digitaal en met weinig echte gesprekken. Zij heeft beslist om zelf te gaan praten met kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie. Ze heeft dat gedaan vooral in voorbereiding voor deze hoorzitting, eind augustus en de eerste weken van september 2020, met kinderen en jongeren in jeugdhulpvoorzieningen, in een aantal asielcentra, en met mensen, kinderen en jongeren in jeugdwelzijnswerkorganisaties. Ze hoorde er aangrijpende getuigenissen. Ze wil ze vandaag brengen voor de commissie. Ze is onder de indruk van de creativiteit, de veerkracht en het optimisme van kinderen en jongeren, ondanks de moeilijke periode die ze achter de rug hebben. In deze gesprekken werd de conclusie uit de bevraging bevestigd: vooral kinderen

en jongeren die in een kwetsbare situatie opgroeien, werden buitenproportioneel geraakt.

De spreker overloopt een aantal thema's die ze met kinderen en jongeren heeft besproken. Het allerbelangrijkste was het recht op contact met familie en leeftijdsgenoten, waarbij jongeren uit de jeugdhulp een groot gevoel van onrechtvaardigheid ervaarden. Ze vonden dat de regel niet klopte: de begeleiders mochten wel binnen en buiten, die werden wel vertrouwd, maar de ouders mochten hen niet bezoeken, zelfs niet met beschermingsmateriaal. Ze konden ook niet fietsen, wandelen of eens afspreken met een vriend. Het feit dat ze geen bezoek mochten krijgen van hun ouders woog heel zwaar, zowel voor kinderen als voor jongeren. Zo begon in een voorziening een jongen heel erg te huilen wanneer zijn medebewoners van de leefgroep het coronagedicht opzegden dat ze hadden bedacht. De herinnering aan de lockdown en het feit dat hij was gescheiden van zijn moeder en zijn broertje woog maanden later nog zwaar op hem.

Tijdens de gesprekken ging het over de lockdown en de zomerperiode maar ook over de huidige situatie. Ook nu is het bezoekrecht nog altijd niet mogelijk zoals vroeger. Kinderen kunnen nog altijd geen bezoek ontvangen op hun kamer. Nabij contact met kinderen of jongeren van een andere leefgroep is vaak niet mogelijk, maar soms zitten daar wel broers of zussen van die kinderen. Bezoek van ouders moet nog vaak op afstand gebeuren. Sommige voorzieningen vinden dat niet menselijk en laten elkaar vastpakken en knuffelen toch toe, maar bijvoorbeeld met een mondkapje. Men probeert soms de regels te omzeilen omdat die te zwaar zijn voor de kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren kunnen dat niet zo goed plaatsen want wanneer ze in het weekend naar huis gaan, is er geen enkele controle en kan het fysiek contact wel plaatsvinden. Uit de gesprekken heeft ze dan ook onbegrip gehoord.

Caroline Vrijens pleit ervoor om zeer voorzichtig om te gaan met de quarantaine. Het doel hier is niet echt isoleren, maar eigenlijk komt het er wel op neer. Ook nu nog blijkt dat een jongere die nieuw instroomt in principe in quarantaine moet. Eerst wordt er een risicotaxatie gedaan, en in de feiten zit zo een kind dan vaak in quarantaine. Het kind of de jongere heeft soms gedurende negen dagen geen recht om naar de klas te gaan – dat is niet overal het geval – en kan niet samen eten met zijn leeftijdsgenoten in de leefgroep. Soms gaat het om jongeren die in een crisis toekomen. Dat betekent dat ze gedurende negen dagen zeer weinig contact hebben, wat Caroline Vrijens absoluut niet proportioneel vindt.

Jongeren en kinderen zegden uitdrukkelijk dat ze blij waren dat de begeleiders er waren en dat zij hen erdoor hebben geholpen. In het begin van de coronacrisis is er heel wat hulp weggevallen. Men heeft beslist om heel wat kinderen en jongeren terug naar huis te sturen als uit een taxatie bleek dat het veilig genoeg was. Ter vervanging van de weggevallen hulpverlening werd dan in recordtempo een digitaal aanbod ontwikkeld. Volgens Caroline Vrijens is het belangrijk een evaluatie te doen van het feit dat kinderen weer naar huis zijn gegaan en ook van het digitale aanbod. Men heeft heel wat good practices ontwikkeld en heel wat nieuwe dingen geleerd. Men moet ook weten wanneer dat niet genoeg is en wanneer men face to face in een crisissituatie aan de slag moet blijven gaan. Zo was er een meisje dat aangaf dat ze moest kiezen of ze terugging naar haar mama of in de voorziening bleef. Ze heeft beslist om terug naar huis te gaan. Dat was een moeilijke periode. Ze stond op een bepaald ogenblik op het punt om toch weer naar de voorziening te gaan, maar ze beseftte dat ze dan niet terug naar haar mama kon. Het is belangrijk om de stem van de kinderen en jongeren te horen in een toekomstige evaluatie.

Caroline Vrijens was verbaasd over het veelvuldig douchen als coronamaatregel. Kinderen vonden dat zeer lastig. Ze moesten soms twee of drie keer per dag douchen:

na school, wanneer ze 's avonds bezoek kregen of bepaalde activiteiten hadden, moesten ze opnieuw douchen.

In de asielcentra heeft ze vooral gesproken met niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die al van begin maart 2020 niet meer hun eigen eten konden klaarmaken in het asielcentrum. In een ander asielcentrum kon dat wel. De jongeren gaven aan dat ze normaal 's avonds samen kunnen chillen en hun huiswerk maken, maar dat was al maanden niet meer mogelijk. Ze vroegen zich af wat het zal worden in de winter als de cijfers weer zullen stijgen.

Het recht op onderwijs moet volgens Caroline Vrijens ook aan bod komen. Kinderen en jongeren misten het meest de vrienden en de juf. Het volgen van het schoolwerk was ook niet altijd evident. Soms was het te veel om te volgen. Zo was er een meisje van 10 jaar dat op toilet ging zitten om de onlineles te kunnen volgen. Er was een jongere uit een groot gezin die zijn zevende jaar inging en zeer bezorgd was over de examens. Hij is gaan onderhandelen om op school te mogen studeren.

Het mondmasker was een topic. Jongeren vinden het soms lastig maar de meningen waren verdeeld. Ze waren er niet enthousiast over maar begrepen wel waarom het nodig was.

In het jeugdwelzijnswerk, waar kinderen en jongeren zitten die in een kwetsbare situatie opgroeien door armoede, zegden jongeren dat ze niet genoeg materiaal hadden, op de smartphone van hun mama moesten werken, dat thuis de wifi niet sterk genoeg was en dat ze geen eigen kamer hadden om te werken. Dat is ook een bevestiging van de bevraging van mei 2020. Op dit moment zijn de meeste kinderen blij om weer naar school te kunnen gaan.

Over het recht op spelen en ontspanning vertelt Caroline Vrijens een korte anekdote. In het begin van de lockdown kreeg het KRC veel reacties van ouders die geen plaats hadden om hun kinderen te laten spelen. Het antwoord hierop was dat spelen niet mag in de publieke ruimte, maar alleen thuis in de eigen privésfeer. Dat maakte zeer duidelijk dat degenen die de beslissingen hebben genomen, niet beseften wat de realiteit van zeer veel kinderen en jongeren in Vlaanderen is, namelijk geen private buitenruimte, geen tuin of heel weinig plaats in huis.

In de voorzieningen wonen de kinderen in groep. Het was mooi weer. Ze hebben zeer veel samen gespeeld. Daar waren ze zeer enthousiast over. Ze hadden elkaar. Dat was anders dan kinderen die geen broers en zussen hebben en alleen thuis waren, waarover ook veel meldingen zijn binnengekomen op het KRC. Voor jongeren die in groep leven in een voorziening was het veel zwaarder. Het was een zeer saaie periode, ze verveelden zich enorm en konden weken aan een stuk niet naar buiten. Een jongen vertelde dat hij zeer diep heeft gezeten. Hij was even uit de voorziening ontsnapt omdat hij echt niet meer kon. Hij was erg geschrokken omdat hij zoveel mensen zag in de straten en in de winkels terwijl jongeren die in een voorziening wonen niet naar buiten mochten.

De zomer van 2020 heeft ademruimte gegeven. Het was zeer goed dat de jeugdsector zich volop heeft ingezet om activiteiten en zomerkampen te kunnen laten doorgaan. De begeleiders in de jeugdhulpvoorzieningen en de asielcentra zijn bezorgd wat het zal betekenen voor de jongeren als de cijfers weer de hoogte ingaan.

Caroline Vrijens illustreert dat kinderen soms echt bang zijn voor het virus, hoewel ze zelf weinig risico lopen op zware gevolgen. Er kwam een melding binnen van ouders wier kinderen zeven dagen in quarantaine waren geweest en toen ze terug naar school kwamen, werden ze gemeden door de andere kinderen van de klas omdat die dachten dat ze nog besmettelijk waren. Daarom blijft informatie verschaffen belangrijk. Het best zou die informatie ook verspreid worden in lessen op

school, waarbij aan de kinderen duidelijk wordt uitgelegd wat de risico's zijn, wanneer iemand veilig is, waarom een mondk masker moet, dat iemand die in quarantaine geweest is niet meer besmettelijk is enzovoort. Het is belangrijk om daar de volgende maanden rekening mee te houden.

Caroline Vrijens heeft ook gesproken met begeleiders. Zij heeft zeer veel appreciatie voor wat zij gedaan hebben gedurende die periode. Zij moesten die strenge richtlijnen noodgedwongen volgen. Zij gaven aan dat ze zeer fier waren op de kinderen en de jongeren. Het was voor hen niet evident om continu te moeten vitten over die regels. Ze voelden zich soms eerder een agent en dat hinderde de warme relatie tussen begeleiders, kinderen en jongeren. Het was niet evident voor de begeleiders om die schoolsluiting op te vangen. Zij zijn daar niet meteen voor opgeleid en het gaat over een zeer grote groep kinderen en jongeren. Men probeerde wat structuur te geven aan de dag door dagelijks een aantal uurtjes te werken voor school.

Ze sprak met een begeleider en coördinator van een jeugdwelzijnsorganisatie die in contact komen met de meest precaire situaties en de meest kwetsbare kinderen en jongeren in grote armoede. Zij zegden dat door corona de maskers afgefallen zijn. Na een tijdje werd wat ervoor op een of andere manier verdoken was, plots heel duidelijk: mensen kwamen naar hen voor een aantal basisbehoeften omdat hun netwerk was weggefallen.

6. Conclusies: wat moet in de toekomst zeker vermeden worden?

Caroline Vrijens wil van de gelegenheid gebruikmaken om naar de toekomst te kijken. Ze volgt Hendrik Delaruelle dat een lockdown of zeer zware maatregelen absoluut, koste wat het kost, moeten worden vermeden. Aan de lockdown en de zeer strenge maatregelen hangen zoveel nadelige gevolgen vast dat ze in haar ogen niet te verantwoorden zijn. Wanneer scholen sluiten, is het zeer moeilijk voor kinderen in armoede of kinderen met een beperking om digitaal mee te zijn. Het is een illusie te denken dat digitaal onderwijs momenteel een echt alternatief is voor alle kinderen en jongeren. Voor gezinnen waar er veel spanningen zijn of misschien geweld, is dat zeer problematisch want de kinderen komen potentieel in gevaar. De school is nu de plek waar kinderen vaak steun en hulpverlening kunnen vinden. Ze vraagt om het feit dat hulp wegvalt of digitaal wordt, te evalueren. Het KRC is zeer ongerust over de gezinnen die op zichzelf aangewezen zijn en waar het moeilijk loopt. Heel wat gezinnen hebben geen netwerk, kunnen niet terugvallen op mensen die hen helpen.

De opschorting van het bezoekerrecht in de jeugdhulp en de zorg heeft een zeer grote impact op kinderen en jongeren en vandaag is er nog altijd geen volledig recht op contact met de naasten. Men moet kijken hoe men dat de komende periode gaat aanpakken om niet hetzelfde mee te maken als tijdens de lockdown. Op het KRC worstelde men met de quarantaines voor kinderen en jongeren in april en mei 2020. De schade die wordt aangericht, kan groot zijn.

De quarantaines vinden nog altijd plaats, ook als de kinderen of jongeren geen symptomen hebben. Ze hebben geen onderwijs en zitten heel alleen op hun kamer. Ze vraagt zich af of er geen andere manieren zijn dan een zware quarantaine om toch de veiligheid in te bouwen.

Een groot deel van de kinderen en jongeren die weinig buiten geweest zijn tijdens de lockdown, waren kinderen in armoede en kinderen in de jeugdhulp. Het KRC vraagt om absoluut te vermijden dat dat zich opnieuw zou voordoen, ook al stijgen de cijfers en komt men weer in een crisissituatie terecht. Ze vraagt om de publieke buitenruimte beschikbaar te houden voor kinderen en jongeren, en om daar creatief in zijn. In april en mei 2020 heeft men veel good practices ontwikkeld waar

men verder op kan gaan. Zeker in de jeugdhulp moet men ervoor zorgen dat kinderen en jongeren zich kunnen ontspannen, ze hebben daar nu eenmaal behoefte aan. Spelen is geen luxe maar een basisbehoefte van kinderen en jongeren die niet zomaar onder de mat kan worden geveegd. Men moet echt blijven zoeken naar manieren om dat mogelijk te maken.

Er is te weinig rekening gehouden met de rechten, behoeften en de stem van kinderen en jongeren. Dat moet in de toekomst meer gebeuren, want de impact op hun welzijn is zeer groot.

7. Conclusies: wat heeft men geleerd en wat moet men behouden?

Corona heeft de paradox blootgelegd dat kwetsbare kinderen en jongeren in het begin van de radar verdwenen maar daarna nog meer op de radar zijn gekomen. Scholen zagen met wie ze totaal geen connectie meer hadden. Jeugdwelzijnsorganisaties zijn van deur tot deur gegaan om te proberen het contact weer vast te krijgen en op te bouwen. De strijd tegen kinderarmoede moet worden voortgezet. De coronacrisis heeft nog eens de aandacht gevestigd op die kwetsbare plek. Kinderen met een beperking zijn extra kwetsbaar. De spreker is zeer blij dat het Vlaams Parlement al een forum heeft gegeven aan ouders van kinderen met een beperking, want zij zijn te weinig gehoord, ook als mantelzorger (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 474/1). Ze wijst op het belang van de uitbreiding van de bubbel voor gezinnen. Als men weer in een crisissituatie terechtkomt, moet men misschien denken aan een kindbubbel waarbij twee of drie gezinnen elkaar kunnen ondersteunen en elkaar eens kunnen aflossen om de kinderen op te vangen. Er zijn goede praktijken, zowel bij de jeugdhulp als in het onderwijs, en die moeten worden vastgehouden en meegenomen in de toekomst.

V. Vragen van de leden

1. Vragen van Lorin Parys

Lorin Parys onderschrijft heel graag de oproep van de beide sprekers om nooit meer een algemene lockdown in te stellen. Die maatregel moest in maart 2020 misschien wel genomen worden, maar die mag men nooit meer herhalen omdat er veel andere kosten zijn die onder de radar zijn gebleven en die maatschappelijk een heel grote impact hebben die vandaag bekend begint te worden. Hij begrijpt ook de kinderen en jongeren zeer goed. Er is heel veel regelgeving van toepassing op integrale jeugdhulp, maar als men aan jongeren vraagt wat een verschil heeft gemaakt, dan zijn dat de begeleiders. Men moet zich realiseren dat de mensen die elke dag het werk doen, degenen zijn die echt een verschil maken in het leven van die kinderen.

Tijdens de lockdown zijn er meer meldingen binnengekomen bij het KRC, maar is er nu ook een vermindering van het aantal problematische gevallen dat binnenkomt?

Hebben een aantal genomen maatregelen een blijvend effect op het welzijn van kinderen, of zal dat wegdeemsteren wanneer Vlaanderen opschuift naar een meer normale omgang met elkaar?

Heeft het initiatief van opvang op school voor kwetsbare kinderen zijn doel bereikt? Het was een zeer goed initiatief, maar is het niet zo dat er nog heel wat kwetsbare kinderen geen gebruik van hebben gemaakt?

Lorin Parys is het eens met Caroline Vrijens wat betreft de quarantainemaatregel. Hoe wordt dat probleem opgelost? Hij neemt aan dat dit gebeurt uit medische

overwegingen om te zorgen dat zowel de jongere zelf als de groep en de begeleiders geen risico op besmetting hebben. Wat is de concrete aanbeveling om het niet te doen en dat risico wel te nemen? Denkt zij aan andere praktische maatregelen om het risico te vermijden?

Lorin Parys maakt zich zeer veel zorgen over kinderen die onder de radar bleven. Hij denkt dat een casusoverleg, zoals de Family Justice Centers hanteren maar dat niet over heel Vlaanderen op dezelfde manier is uitgerold, nodig is om aandachtsgezinnen op de kaart te zetten. Op een bepaald moment was er alleen nog de wijkagent die van huis tot huis kon gaan. Als die niet de informatie heeft van de school, het CLB, andere politionele diensten, het gerecht of sociale voorzieningen, over waar er gezinnen zijn aan wie er extra aandacht moet worden besteed, dan werkt dat natuurlijk niet. Ziet Caroline Vrijens er heil in om dat casusoverleg verder uit te breiden om die aandachtsgezinnen prioritair op de radar te zetten?

2. Vragen van Suzy Wouters

Suzy Wouters dankt de kinderrechtencommissaris voor het enthousiasme om kinderen en jongeren verder te helpen en voor de enquête bij de kinderen en jongeren. Aan de hand van de antwoorden op die enquête kreeg men een beeld van hoe de kinderen en jongeren zich voelden.

Tijdens de coronacrisis werd het sowieso moeilijker om bepaalde rechten te waarborgen. Het was te verwachten dat er heel wat klachten zouden binnenkomen. Voor corona belden vooral volwassenen naar de klachtenlijn. Belden er nu meer jongeren en kinderen?

Een kindperspectief ontbreekt in de coronamaatregelen. Op welke manier kan men die kinderen en jongeren in de toekomst meer betrekken en meer inspraak geven? Er is veel hulpverlening on hold gezet. Welke suggesties heeft Caroline Vrijens om beter op zoek te gaan naar kinderen die hulp nodig hebben maar die moeilijk te bereiken waren in de coronacrisis?

Er vielen veel slachtoffers tijdens de coronacrisis, niet zozeer omdat mensen gevelde werden door het virus, wel door bittere armoede en sociaal isolement. Hoe kan beter aan preventieve gezinszorg worden gedaan?

Sommige kinderen uit voorzieningen zijn naar huis gegaan. Weet Caroline Vrijens of er kinderen zijn die nadien opnieuw opgenomen werden in de voorziening omdat de thuiscontext hun veiligheid niet kon garanderen? Wat stelt zij voor als alternatief voor de quarantaine?

3. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers is geraakt door de concrete verhalen. Men mag nooit meer een algemene maatregel nemen met een dergelijke impact. Men moet het perspectief van jongeren veel meer voor ogen houden, wat veel te weinig is gebeurd. Het KRC heeft daar in die periode veel belangrijk werk in verricht, en doet dat ook nu en voor de toekomst.

Het frappeert haar wat er gezegd wordt over de quarantaine die nog geldt in de jeugdhulp. Op welke manier kan dat anders gebeuren? Het mag niet zijn dat er verschillen zijn tussen verschillende voorzieningen. Dat betekent dat de kaderrichtlijnen op verschillende manieren kunnen worden geïnterpreteerd. Zij heeft begrip voor de directies die een evenwicht moeten zoeken tussen veiligheid en welzijn. Welke invulling kan er aan de maatregel gegeven worden? Op welke manier kunnen die goede praktijken dan gedeeld worden zodat de kinderen niet langer het slachtoffer zijn?

Die quarantaine geldt ook thuis. Van heel kwetsbare kinderen die thuis verblijven, werd de connectie gemist. Worden alle kwetsbare gezinnen nu effectief goed bereikt? Ook daar moeten er kinderen in quarantaine. Op welke manier worden die nu vastgehouden? Want ook voor hen is die impact van de quarantaine enorm groot. Ze verwijst naar het voorstel van de buddygezinnen dat haar fractie heeft gelanceerd tijdens de crisis: laat de kinderen ten minste toe om met een ander gezin van vriendjes of vriendinnetjes op school contact te hebben en laat die gezinnen begeleiding doen, problemen signaleren en dergelijke meer. Dat zou een grote meerwaarde hebben voor die kinderen. Wat is volgens de kinderrechtencommissaris de impact daarvan? Hoe kan men dat systeem met vrijwilligers, aanvullend aan professionele hulpverlening, ook buiten de coronacrisis verder implementeren zodat men kwetsbare gezinnen veel beter kan vasthouden?

Uit de enquête zijn zeer zinvolle suggesties gekomen. Katrien Schryvers heeft ook het aanvoelen dat de stem van kinderen en jongeren te weinig wordt gehoord. Communicatie moet veel meer gebeuren in een taal die toegankelijk is voor kinderen en jongeren. Heeft de coronacrisis een aantal zaken in de verf gezet die ook los van corona al golden? Hoe kan men het feit dat die zijn gedetecteerd, gebruiken om daar nu een oplossing aan te bieden?

Met betrekking tot kindermishandeling was een grote bekommernis het bereiken van jonge kinderen en de leeftijdsgroep van de allerkleinsten, die nog geen gebruik kunnen maken van het internet of de telefoon. Als de signaalfunctie van kinderopvang en school wegvalt, blijft er voor die kinderen niet veel meer over en zijn ze helemaal op zichzelf aangewezen. Wat zijn de beste manieren om die groep toch te kunnen blijven bereiken?

Er is terecht veel aandacht voor de kinderen in de jeugdhulp. Er wordt nu bijkomend ingezet op digitalisering en inspraak. Welke aanbevelingen heeft Caroline Vrijens om dat momentum vast te houden om daar verder werk van te maken?

4. Vragen van Freya Saeys

Freya Saeys dankt de spreker voor haar onnoemelijke inzet. Zelf heeft ze bij haar eigen kinderen, een kleuter en een peuter, gezien wat de crisis heeft gedaan. Zij hadden speelruimte en een tuin, maar wat met de kinderen die dat niet hebben? Ook zij vindt dat de scholen sluiten absoluut niet meer mag gebeuren. Ze vraagt zich af wat de psychische impact op langere termijn zal zijn. Gevoelens van eenzaamheid, depressie, angst, stress en eetstoornissen nemen toe. Ze vreest voor de winterperiode, wanneer men meer binnen zal zitten. Heeft de kinderrechtencommissaris zicht op de psychische impact op kleuters en jongeren? Hoe denkt zij dat dit verder zal evalueren? Hoe kan men dat best remediëren om de impact zo laag mogelijk te krijgen?

De quarantaines vindt zij waanzin. Iemand die in een crisis in een instelling binnenkomt, moet in quarantaine, maar die heeft juist nood aan goede ondersteuning. Zij kan dat niet begrijpen. Dat moet zeker en vast gelimiteerd worden want het is onmenselijk.

Vanwaar komt het veelvuldig douchen? Heeft een agentschap dergelijke richtlijn uitgevaardigd? Ze vindt het eigenaardig dat zoiets wel zou moeten in de instellingen terwijl men op andere plaatsen alleen de handen moet ontsmetten.

Wat is de mening van de kinderrechtencommissaris over de kleurcodes voor de verschillende fases op school? Dat zou betekenen dat op een gegeven moment heel wat jongeren niet meer naar school zouden kunnen gaan en ze weer digitaal onderwijs moeten volgen. De digitale ondersteuning is er bij heel veel jongeren

niet. Hoe ziet zij dat in de toekomst wanneer er mogelijk weer een sluiting van de scholen komt?

5. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde dankt *Caroline Vrijens* omdat zij de parlementsleden op een aantal dingen heeft geattendeerd die anders onder de radar zouden zijn gebleven, ook bij het grote publiek. Welke van de adviezen die het KRC heeft gegeven, zijn niet opgevolgd waarvan zij het zeer sterk heeft betreurd? Was jeugdhulp niet alleen bereikbaar maar ook toegankelijk ondanks de lange wachtlijst voor kinderen en jongeren die intrafamiliaal geweld ervaren? Is er effectief een kenniscentrum pesten in de maak, wat het KRC al lang vraagt? Wat vindt *Caroline Vrijens* van de inspraak van jongeren in het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugdelinquentierecht, die in eerste instantie niet was meegenomen?

Zowel in scholen als in kinderopvang merkt men dat de mensen uit kwetsbare gezinnen niet kwamen. Hoe kan dat worden opgevangen? Kindermishandeling is heel vaak geen structureel probleem maar een probleem van een stresssituatie. Als de stress heviger wordt, dan slaan de stoppen door. Kwetsbare kinderen hebben een groter risico op schoolachterstand. Die ongelijkheid werd overal vergroot, bij kinderen in armoede, kinderen in een voorziening en kinderen in een asielprocedure. Op welke manier kan men een beleid dat het middenklassekind centraal stelt, bijsturen? Misschien kan de kinderrechtencommissaris daar niet onmiddellijk een antwoord op geven. Staat het middenklassekind überhaupt centraal, of worden kwetsbare gezinnen en kinderen wel genoeg op de radar gehouden?

Celia Groothedde vraagt of op het moment dat heel België kan gaan winkelen en heel veel mensen al voltijds kunnen gaan werken, het geen tijd wordt dat voor kinderen en jongeren in een voorziening het volle recht op contact wordt hersteld?

Zij is blij dat de collega's de quarantaine en isolatie nu voluit veroordelen, terwijl dat enige tijd geleden anders was. De laatste richtlijn van het agentschap Opgroeien van 23 juni 2020 zegt dat de isolatie toen niet meer moest doorgaan, alleen bij effectieve besmetting. Het verbaast haar dus dat dat op dit moment nog altijd gebeurt want het agentschap Opgroeien heeft daar heel eenduidig en herhaaldelijk over gecommuniceerd.

De kinderrechtencommissaris geeft een stem aan kinderen, maar wat als kinderen die stem nog niet hebben? Er zijn pasgeborenen die bijvoorbeeld tijdelijk in hulp werden geplaatst, die normaal gezien hun ouders elke dag zouden zien maar nu maandenlang geen contact met hen hebben gehad. Er zijn kleintjes uit kwetsbare gezinnen die maandenlang niet naar de kinderopvang zijn gegaan. Heeft zij zicht op de impact van de maatregelen en van de crisis op de allerkleinsten, van pakweg 0-3 jaar, zowel in als buiten voorzieningen?

Caroline Vrijens heeft vaak over de gezinnen gesproken. Ze is blij dat ze pleit voor een evaluatie van het thuisverblijf. Tienermoeders bijvoorbeeld hebben thuis geen ambulante hulp meer gehad. Poetshulp, het bezoek van sociaal werkers en dergelijke meer, maakt veel uit wegens de sociale functie ervan. Als dat wegvalt, veroorzaakt dat problematische situaties. Hoe kan dat beter?

De scheiding van broers en zussen, een oud leed in de voorzieningen, werd nu nog eens aangescherpt. Kan ervoor gepleit worden om die scheiding überhaupt op te heffen zodat ze elkaar structureel gewoon wel kunnen zien?

6. Vragen van Hannes Anaf

Hannes Anaf dankt Caroline Vrijens om vanaf het begin van de crisis constant de kaart van de kinderen en jongeren te trekken, ze te verdedigen en op tafel te kloppen. Men heeft dat geprobeerd vanuit het Vlaams Parlement over de partijgrenzen heen vanuit de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Het mag wel eens gezegd worden dat heel veel jongeren zich hebben gehouden aan maatregelen die duidelijk niet op hun leest waren geschoeid. Ze deden dat niet voor zichzelf maar wel om hun ouders en grootouders te beschermen.

Het ontbreken van het kunnen spelen in open ruimten vond Hannes Anaf van in het begin een schande. Woon maar eens in een appartement of een klein huisje zonder tuin en er is een groot grasveld voor het huis maar niemand mag erop spelen. Dat is hallucinant. Dat werd aangekaart over de partijgrenzen heen. Het heeft nog verschillende bijeenkomsten van de Nationale Veiligheidsraad geduurd vooraleer dat werd bijgestuurd. Op het openbaar domein mocht men alleen maar stappen en fietsen. Spelen is een fundamenteel kinderrecht. Daar is men veel te snel overheen gegaan. Deze conclusie moet de commissie absoluut trekken voor een volgende keer.

Uit de resultaten van de enquête viel hem erg op dat het pesten enorm was afgenomen tijdens de lockdown. Men zou verwachten dat het zich zou hebben verplaatst naar cyberpesten. Het aspect van elkaar zien is daar dus belangrijk in. Dat zal men moeten opvolgen. Kinderen zien elkaar nu weer op school. Hij kan zich voorstellen dat het nu nog erger wordt. Hij vraagt zich af of daar al indicaties over zijn.

Over de zomeractiviteiten zijn al veel positieve zaken gezegd. Dat kan de volgende keer op dezelfde manier gebeuren. De spreker vraagt zich wel af of effectief alle jongeren daarbij betrokken zijn geweest. Zijn er indicaties dat ook jongeren en kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen daar naartoe gingen? Er zijn wel signalen dat deze gezinnen uit een zekere angst of onzekerheid nog veel voorzichtiger zijn, en het zijn precies deze kinderen die men wil bereiken in een dergelijke crisis.

Hannes Anaf hoopt dat iedereen ervan overtuigd is dat een lockdown niet meer te verantwoorden is omdat de gevolgen voor het welzijn veel groter zijn dan wat men wint aan gezondheid. Het is een lastig dilemma. Men is er hopelijk van overtuigd dat wanneer dit virus terugkomt, men dat absoluut niet meer mag doen. Maar stel dat er ooit een virus komt dat wel zware impact kan hebben op de gezondheid van kinderen en jongeren, welke lessen kan men dan uit deze lockdown meenemen voor het geval men toch opnieuw naar een lockdown zou moeten gaan?

7. Vragen van Jos D'Haese

Jos D'Haese dankt de kinderrechtencommissaris voor de creativiteit waarmee zij er alles aan heeft gedaan om haar doelgroep in de kijker te knokken. Dat is haar ook op bepaalde momenten gelukt. Caroline Vrijens zei dat ze van de kabinetten een luisterend oor kreeg en een goede reactie. Anderzijds was zij in april 2020 zeer gefrustreerd over het feit dat kinderen en jongeren te weinig centraal stonden. Dat is moeilijk met elkaar te rijmen. Een luisterend oor is goed, maar het handelt daarom niet. Was dit het probleem: men heeft wel een goed contact met degenen die de beslissingen neemt en men vindt het toch nog een noodzaak om die aanpak in een breed publiek te brengen om diezelfde mensen terug te beïnvloeden? Kan ze daar iets meer over zeggen?

VI. Antwoord van Caroline Vrijens

Op de vraag van Lorin Parys of er meer meldingen waren in het begin dan nu, antwoordt *Caroline Vrijens* dat daar niet echt een lijn in te trekken is. In de lockdown bijvoorbeeld waren er veel als gevolg van het doorbreken van het recht op spel, het wegvallen van de school en dergelijke. In de exitstrategie en in de zomer van 2020 is het dan wat gaan liggen wat corona betreft, en kwamen de gewone klachten meer terug. Eind augustus 2020 begon het volop opnieuw omdat mensen enorm ongerust waren over de schoolstart en het leerlingenvervoer. Het schommelt dus enorm, afhankelijk van de beleidsbeslissingen die worden genomen.

Het KRC is een tweedelijnsinstantie. Meestal zijn het volwassenen die het KRC contacteren, zoals ouders, grootouders, leerkrachten, hulpverleners of begeleiders in voorzieningen. Kinderen en jongeren worden niet massaal naar het KRC toegeleid, zowel voor als tijdens corona.

De spreker kan niet antwoorden op de vragen over het blijvende effect op kinderen en jongeren. Verder onderzoek en opvolging in de toekomst zullen dat moeten uitwijzen. Uit wat ze vertellen, blijkt wel dat er een onmiddellijk effect was. Ze vindt het dus zeker belangrijk om dit verder te onderzoeken.

Het klopt dat er vaak geen gebruik werd gemaakt van kinderopvang en opvang op school door de meest kwetsbaren, maar de spreker heeft daar geen toveroplossing voor. Er moet heel erg outreachend worden gewerkt en er mag niet van uitgegaan worden dat die mensen vanzelf naar die opvang zullen gaan. Er was ook veel angst voor het virus bij de mensen. Heel veel scholen en jeugdwelzijnswerkorganisaties zijn trouwens van deur tot deur gegaan met spelpakketten of met schoolwerk, ook om zelf gerustgesteld te worden over hoe het ging met de kinderen.

Hoe moet de quarantaine opgelost worden? *Caroline Vrijens* is geen viroloog en geen expert, maar ze pleit er wel voor om een betere afweging te maken. Dat heeft ze te weinig gezien. Er zijn heel strikte richtlijnen, maar het is belangrijk om creatief te blijven nadenken. Misschien moet een jongere zonder symptomen in een leefgroep niet in quarantaine, maar kan het opgelost worden door afstand te bewaren en een mondk masker te dragen. Ze pleit voor het gezond verstand op dat vlak, maar is geen viroloog en kan niet alle gezondheidsrisico's inschatten. Ze denkt echter dat er andere mogelijkheden zijn, die minder schadelijk zijn.

Ze pleitte eerder al voor casusoverleg om aandachtsgezinnen op de kaart te zetten en duidt op het belang van een ketenaanpak, uiteraard met respect voor het beroepsgeheim.

Suzy Wouters vroeg hoe kinderen en jongeren meer betrokken kunnen worden. Het is belangrijk om met hen te praten, thuis en in de voorziening of op school, om het bespreekbaar te maken en te luisteren naar hun vragen. Dat moet dan worden meegenomen op een hoger niveau, wat absoluut niet evident is. Het Kinderrechtencommissariaat heeft van in het begin gepleit om experts mee rond de tafel te zetten bij de GEES en andere taskforces. De kinderrechtencommissaris vindt het belangrijk om te zeggen dat ze vaak een goed contact had met de kabinetten. Er werd rekening gehouden met bepaalde dingen, maar niet altijd. Het lag vaak ook aan het federale niveau, waar zware en moeilijke beslissingen genomen moesten worden. Misschien had er daar meer impact moeten zijn vanuit de kabinetten Onderwijs, Welzijn en Jeugd om mee op tafel te kloppen over bepaalde beslissingen. Dat zijn lessen voor de toekomst.

Ze kan niet veel zeggen over de effecten van het feit dat er veel hulpverlening on hold is gezet. Het is de absolute verantwoordelijkheid van de overheid om te evalueren wat er is gebeurd. De kinderrechtencommissaris heeft geen meldingen gekregen van situaties waarbij een kind terug naar huis is gegaan en het faliekant is misgelopen, maar ze kan zich wel voorstellen dat die er zijn geweest. Andersom zullen er ook kinderen zijn die in de voorziening zijn gebleven en enorm hebben afgezien omdat ze hun ouders niet zagen. Ze pleit wel voor een rationele evaluatie op basis van de gegevens die voorhanden zijn om er dan lessen uit te trekken.

In de preventieve gezondheidszorg moet de klemtoon worden gelegd op het outreachende aspect. De Huizen van het Kind moeten lokaal worden ingebed en moeten de zorg voor gezinnen samenbrengen. Er mag niet van gezinnen worden verwacht dat ze zelf alle stappen moeten zetten om de zorg te zoeken.

Er zijn verschillen in de manier waarop de quarantaine in de voorzieningen is toegepast. De spreker pleit er nogmaals voor om dit opnieuw te bekijken in samenspraak met de wetenschappers.

Er waren ook vragen over school en quarantaine. Digitale alternatieven werken niet voor iedereen, zeker niet voor kinderen met een beperking, kinderen die opgroeien in armoede of heel jonge kinderen. Kinderen moeten steeds in de school terecht kunnen als ze thuis niet kunnen volgen.

Het is heel belangrijk om goed te communiceren met kwetsbare doelgroepen in een taal die toegankelijk is. Ook al werd er veel gecommuniceerd met kinderen en jongeren over de typische kanalen, toch bleek dat bij de jongeren velen de richtlijnen niet zo goed begrepen. Dat was ook een wake-upcall in de VRT om na te gaan hoe ze hen nog beter kunnen bereiken, want men zet hier wel degelijk al op in.

Er waren vragen over kindermishandeling. Toen de lockdown inging, waren de meest precaire situaties op het vlak van veiligheid en ontwikkeling van het kind en de jongere voor het KRC de grootste bezorgdheid. Daarom wil het KRC niet opnieuw een lockdown waarin kinderen aan dergelijke situaties worden blootgesteld.

Er is een nota opgesteld voor de Taskforce Kwetsbare Gezinnen over onderwijs. Het beschikbaar stellen van materiaal is daarin belangrijk, maar ook een plaats op school houden waar kinderen en jongeren kunnen komen werken. Er moet opnieuw outreachend gewerkt worden, van de school naar de leerlingen thuis. Digitaal onderwijs is soms geen alternatief.

Het veelvuldig douchen is volgens haar ook een interpretatie, want ze leest dat niet in de draaiboeken. Ze denkt dat dit gebeurd is met de beste bedoelingen om alle risico's te vermijden, maar vond het wel bijzonder raar. Kinderen en jongeren vonden dat ook absoluut niet plezierig.

Caroline Vrijens is niet tegen de kleurcodes omdat ze op zich wel duidelijk maken wat er zal gebeuren. Het KRC heeft steeds gepleit voor het maximaal openhouden van de scholen. Ze hebben heel veel vragen gekregen over de mondkemperplicht voor jongeren, maar ze vindt dat het recht op onderwijs primeert. In de scenario's die voor het onderwijs zijn uitgetekend, is het uitgangspunt ook het maximaal naar school laten gaan van kinderen en jongeren. Als er in code rood maximaal overgeschakeld moet worden op digitaal lesgeven, dan zal dat niet voor iedereen werken en moet er een alternatief zijn op school.

Om na te gaan of de cijfers over pesten echt gedaald zijn, is er bijkomend onderzoek nodig. De hypothese bij het KRC is dat de bron van het pesten ligt waar kinderen en jongeren elkaar ontmoeten, zoals de school of de jeugdbeweging. Het

cyberpesten is daar dan een gevolg van, omdat het pesten daar voortgezet wordt. De kinderrechtencommissaris blijft pleiten voor een kenniscentrum of platform waar de expertise wordt gebundeld en waar de strijd tegen het pesten wordt opgevoerd, zowel op onlinefora als op plaatsen waar kinderen en jongeren elkaar ontmoeten.

Met betrekking tot de scheiding van broers en zussen, wil Caroline Vrijens iets rechtzetten. Een leefgroep is een bubbel. Als de broer of zus in een andere leefgroep zit, dan kan men daar geen close contact mee hebben maar ze zien elkaar wel. Ze spelen samen buiten, maar het is anders omdat er afstand bewaard moet worden. Ze vindt het een veel groter probleem als kinderen echt worden gescheiden omdat ze niet in dezelfde voorziening zitten. Daar zal ze de komende jaren nog voor strijden in het belang van die kinderen en jongeren die recht hebben op een duurzaam netwerk en contact met hun familie.

Er was volgens haar een groot bereik op het vlak van de zomerkampen, met alle lof voor de jeugd(welzijns)organisaties en het beleid. Ze kan niet zeggen in welke mate dit verschilde met een normale situatie.

Uit de bevraging en uit gesprekken met kinderen en jongeren blijkt een enorme dankbaarheid omdat ze zich gehoord voelen. Ze vindt dat frappant omdat het toch niet vreemd zou mogen zijn voor kinderen of jongeren dat ze het gevoel hebben dat er naar hen wordt geluisterd. De enquête is ingevuld door meer dan 44.000 kinderen en jongeren, wat een enorm succes was. Dat bewijst dat ze stonden te popelen om van zich te laten horen en dat ze ook gefrustreerd waren in 'hun kot'.

VII. Uiteenzetting door Tim Stroobants, directeur van het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling

Tim Stroobants hoopt dat de parlementsleden nog wat verontwaardiging over hebben omdat hij het zal hebben over geweld ten aanzien van kinderen. Hij bedankt de kinderrechtencommissaris expliciet voor de vele goede signalen die ze de voorbije maanden heeft gegeven en omdat ze kinderen in kwetsbare situaties mee een stem heeft gegeven. Dat heeft veel verschil gemaakt.

1. Kindermishandeling – een verborgen en onderschat probleem

Hij heeft het over kindermishandeling en legt de focus op geweld, verwaarlozing en misbruik ten aanzien van kinderen en jongeren vanuit een sterke praktijkbasis. Het expertisecentrum is een partnerorganisatie van de zes vertrouwenscentra kindermishandeling in Vlaanderen en Brussel, die heel wat moeilijke situaties mee moeten aanpakken. De chat van de vertrouwenscentra 'Nu praat ik erover' staat rechtstreeks in contact met kinderen en jongeren die hulp zoeken. De vertrouwenscentra bemannen ook mee de hulplijn 1712. Vanuit die praktijkbasis, aangevuld met wat blijkt uit onderzoek, vertelt Tim Stroobants zijn verhaal.

Onder kindermishandeling valt heel veel, het is niet beperkt tot enkel lichamelijk geweld. Het gaat ook over vernederingen, het systematisch achterop stellen van een kind, het onthouden van verzorging, het opsluiten van kinderen in kamers zonder dat ze weten wanneer ze er weer uit mogen komen, het veel te hard straffen enzovoort. Het gaat dus om een brede range van opvoedgedrag en opvoedsituaties waarin te veel kinderen zich bevinden en waardoor ze schade ondervinden of waar het risico op schade zeer reëel is.

Kindermishandeling is een verborgen en onderschat probleem, en dat was ook al zo voor corona, alhoewel er te weinig goede cijfers zijn voor Vlaanderen. Dat blijkt uit zeer omvangrijk internationaal onderzoek naar negatieve ingrijpende jeugdervaringen. In

die onderzoeken wordt rekening gehouden met een tiental basisfactoren. Wanneer een kind zich bevindt in situaties met te veel van die factoren, is de kans op schade reëel aan het worden. In westerse landen wordt vrij robuust geschat dat 10 tot 15 procent van de kinderen en jongeren zich in een situatie bevindt waarbij vier of meer van die factoren aanwezig zijn. Er zijn geen signalen om ervan uit te gaan dat het in Vlaanderen anders zou zijn. Uit een meer conservatieve schatting op basis van Nederlands onderzoek blijkt dat minstens 3 procent van de kinderen en jongeren te maken heeft met de meest uitgesproken ernstige vormen van kindermishandeling, waar de verschillende factoren elkaar vaak nog versterken en waar gespecialiseerde en intensieve hulpverlening nodig is. Dat is schrijnend en een zorg die het expertisecentrum al heel lang heeft en waar gelukkig af en toe aandacht voor is, bijvoorbeeld met de documentaire van Hilde Van Mieghem 'Als je eens wist' (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 411/1).

De impact van dergelijke situaties is zeer groot en de langetermijngevolgen zijn vrij goed gekend. Het is nog niet duidelijk wat deze specifieke coronasituatie als langetermijngevolg zal hebben, maar als er niet kort op de bal wordt gespeeld en de nodige hulp en perspectief aan deze kinderen wordt gegeven, dan zullen er zeker gevolgen zijn.

Internationaal onderzoek schat dat een op de drie kinderen en jongeren omzeggens geen problemen zal overhouden aan moeilijke situaties, een op de drie zal milde problemen vertonen en een op de drie zal dat in zeer grote mate een heel leven lang blijven meedragen. De problemen situeren zich op alle levensdomeinen die ertoe doen en gaan van slechter presteren op school, slechter functioneren op het werk over emotieregulatie, agressiebeheersing, meer criminaliteit tot en met een slechtere gezondheid en vroegere sterfte. Dat is dus een enorme maatschappelijke kost.

2. En toen kwam COVID-19 ...

Er is extra bezorgdheid door de lockdown en die ongerustheid houdt aan omdat de ietwat kunstmatige samenleving blijft bestaan waarin korte, goede en warme contacten moeilijk zijn. Er kunnen hele theorieën opgezet worden over hoe kindermishandeling ontstaat, maar grosso modo wordt er een balansmodel gehanteerd met een optelsom van een aantal beschermende factoren en een aantal risicofactoren. Die optelsom zorgt ervoor dat er al dan niet een groot risico is op kindermishandeling. Een lockdown brengt die balans helemaal uit evenwicht. Er zijn meer risicofactoren door hogere stress, hogere onzekerheid, financiële zorgen, isolatie, drukte in huis, geen of veel minder uitwijkmogelijkheden, ouderproblematieken die intensifiëren, alcohol- en drugsmisbruik, en veel moeilijker toegankelijke hulpverlening. Heel wat beschermende factoren zoals school, kinderopvang, een zorgende omgeving, een speelplek, of hulp kunnen en willen vragen vielen voor een groot stuk weg. Het is dan ook logisch dat dit problemen heeft veroorzaakt, en een nieuwe lockdown kan daarom echt niet meer.

3. Anonieme casus Nupraatikerover.be

Alvorens in te gaan op de cijfers, haalt de spreker een casus aan. Het gaat immers om de verhalen die achter de cijfers zitten. Zo was er een meisje van 14 jaar dat al een hele poos in een moeilijk gezin leefde, waar de problemen geëscaleerd zijn en waar de lockdown geen goed aan heeft gedaan. Dat meisje is op een bepaald moment weggelopen en stond alleen in de wereld zonder dat ze wist waar naartoe. Gelukkig is er dan de hulpverlening. De chatbox 'Nu praat ik erover' is daar een voorbeeld van. Er zijn goede kanalen om die kinderen en jongeren te helpen, maar het is natuurlijk jammer dat het zo ver moet komen. Er moet worden ingezet om dergelijke situaties zo veel mogelijk te vermijden.

4. Is er een toename van geweld, verwaarlozing en misbruik?

Is het hard te maken dat er meer geweld, misbruik en verwaarlozing heeft plaatsgevonden tijdens de coronacrisis? Uit eerste publicaties van internationaal onderzoek blijkt dat er een stijging is van het aantal hulpvragen bij hotlines, van het aantal oproepen bij de politie over intrafamiliaal geweld, van de vraag naar beschikbare plekken bij vluchthuizen en dat dergelijke situaties gepaard gaan met meer geweld in gezinnen.

Kan dit doorgetrokken worden naar Vlaanderen? Vanuit de Universiteit Gent is er in de tweede helft van april 2020 een bevraging opgezet bij 16-jarigen en ouder waarbij er een bereik was van vierduizend personen. Een op vier respondenten was slachtoffer van geweld in die periode. In 60 procent ging het om kinderen. Blijkt ook dat praten over geweld niet vanzelfsprekend is. Het is zeer moeilijk voor slachtoffers om woorden te vinden voor wat zij meemaken, en zeker voor kinderen. Kinderen en jongeren hebben vaak verrassend weinig verhaal over dat wat zij meemaken niet normaal is en dat het niet aan hen ligt maar aan anderen. Slachtoffers praten niet gemakkelijk omdat ze steeds het gevoel hebben dat ze niet goed gehoord of geholpen zullen worden. De stap naar de politie is sowieso al heel groot.

De onlinebevraging van het KRC toont signalen van een stijging van geweld. Een op twee gaf aan dat er meer ruzie was thuis. Een op tien maakte soms meer verbaal of fysiek geweld mee dan voor corona.

Awel was zeer actief in het proberen te bereiken van kinderen en jongeren in de eerste periode. Het expertisecentrum heeft samen met hen een campagne gelanceerd op alle VRT-netten en dat bereik was zeer groot. Daaruit blijkt dat er in de periode maart-juni 2020 een enorme stijging was van het aantal gesprekken over geweld. Er was een verdrievoudiging met betrekking tot intrafamiliaal geweld, een verdubbeling met betrekking tot fysieke en emotionele verwaarlozing, en een vervijfvoudiging met betrekking tot getuige zijn van geweld.

Heel wat leerkrachten, CLB-medewerkers, medewerkers van Kind en Gezin, de Huizen van het Kind en sociaal werkers hebben geprobeerd om contact te houden met kinderen en jongeren in moeilijke situaties. Ook de CLB's hebben een stijging gezien van gesprekken over geweld. Het kan ook positief worden bekeken, met name dat er bereidwilligheid was vanuit kinderen en ouders om zelf op zoek te gaan naar hulpverlening. Het kan niet eenduidig geanalyseerd worden, maar de trend wordt stilaan duidelijk. De uitschieters zaten vooral in de periode maart-april 2020 en Tim Stroobants doet dan ook opnieuw de oproep om een lockdown niet te herhalen. Opvallend is dat de CLB's een daling noteerden van verwaarlozing, maar dat moet met een korrel zout genomen worden. Het is vooral te wijten aan het feit dat leerkrachten het niet meer konden zien. Uit andere chatlijnen blijkt dat verwaarlozing wel een sterk probleem was in die periode.

Ook 1712 kende een verdubbeling van het aantal contactnames en van het aantal potentiële slachtoffers. Het is een zeer brede hulplijn, maar het merendeel van de vragen gaat over kindermishandeling, wat al vele jaren zo is.

De chatlijn 'Nu praat ik erover' is een zeer directe hulplijn voor kinderen en jongeren als het gaat over geweld en vooral seksueel geweld. In de eerste periode van maart 2020 was er een verdrievoudiging van het aantal gesprekken en in april 2020 een verdubbeling. De chatlijn merkte een intensifiëring en escalatie van het aantal moeilijke gezinssituaties.

Momenteel normaliseert de situatie een beetje, maar er blijft wel een stijging. De cijfers blijven hoger dan in eenzelfde periode in vorige jaren.

Het aantal meldingen bij de vertrouwenscentra kindermishandeling ogen vrij stabiel. Ondanks de lockdown bleken de vertrouwenscentra zeer toegankelijk, wat een goede zaak is.

Child Focus zag de voorbije periode ook een stijging in hun corebusiness, meer bepaald online seksueel geweld. Het verspreiden van beelden van seksueel misbruik bij kinderen is in die periode enorm gestegen.

De spreker komt dan ook tot de conclusie dat kinderen en jongeren meer geweld, verwaarlozing en misbruik hebben meegemaakt in de voorbije maanden.

5. Coronalessen voor een geweldloos Vlaanderen

Wat kan daaruit geleerd worden? De doelstelling is uiteraard een geweldloos Vlaanderen, wat in niet-coronatijden al een enorme uitdaging is. De voorbije periode heeft een aantal dingen op scherp gesteld, en pijnpunten en sterktes blootgelegd. De spreker hoopt dat deze situatie aangegrepen wordt om ook voor de jeugdhulp de nodige lessen te trekken.

5.1. Er is geweld tegen kinderen en jongeren

Er is geweld tegen kinderen en jongeren maar als er niet over gesproken wordt, dan bestaat het niet. Wie niet wil kijken, zal het niet zien, maar het is er wel. Deze situatie moet aangegrepen worden om vooruit te kijken, want die kinderen en jongeren hebben sterke schouders in de samenleving nodig die voor hen opkomen en hen een stem geven, die hen vertellen dat wat ze meemaken niet oké is. Dit is uiteraard een heel moeilijke situatie voor een overheid want het gaat over vertrouwen en ondersteuning versus ingrijpen. Die spanningsvelden komen samen, maar het moet duidelijk zijn dat de samenleving dit niet aanvaardt en er alles aan doet om daar een antwoord op te geven.

In het Vlaamse beleidsveld zitten heel wat handvatten om het verschil te kunnen maken voor kinderen en jongeren. De coronamaatregelen liggen voor een groot stuk bij het federale niveau dat veiligheidsmaatregelen uitschrijft, maar voor het compenseren van die maatregelen, het op zoek gaan naar kwetsbare gezinnen en het inspelen op de nadelige effecten ligt een groot speelveld op Vlaams niveau. Dat is een goede zaak, want op die manier kan er iets aan gedaan worden.

5.2. Taal geven aan geweld en ermee leren omgaan

Als het probleem eenmaal erkend wordt, dan moet er ook taal aan worden gegeven. Tim Stroobants sluit zich aan bij de vorige sprekers dat er in de voorbije periode te weinig taal is gegeven aan de problemen van kinderen en jongeren in zeer kwetsbare situaties. Er is onvoldoende stilgestaan bij het erkennen van die kinderen en jongeren en bij het uitleggen van de maatregelen. Als het perspectief van kinderen en jongeren rechtstreeks wordt ingebracht in de beslissingsorganen, dan kan beter uitgelegd worden waarom een aantal maatregelen genomen moeten worden. Er kan op die manier ook beter rekening gehouden worden met de negatieve gevolgen voor kinderen en jongeren.

Om taal te geven aan geweld en kindermishandeling mag men niet vervallen in spierballengerol. Het gaat vaak over zeer moeilijke situaties, over een samenspel van vele factoren waarbij mensen in kwetsbare situaties zitten en waarbij de stress zodanig hoog oploopt dat het hele gezin in een overlevingsmodus komt eerder dan in een leefmodus waardoor ze de controle verliezen. Daarover gaat het gros van de situaties van kindermishandeling. Er zijn natuurlijk uitzonderingen van perverse volwassenen die een ziektebeeld hebben in hoe ze omgaan met kinderen, maar

dat zijn niet de gezinnen waarover doorgaans wordt gesproken. Er moet een 'ontschuldiging' discours gehouden worden waarbij mensen ondersteund worden, maar waarbij ook benoemd wordt dat het niet oké is dat een aantal dingen gebeuren en dat er verantwoordelijkheid verwacht wordt ten aanzien van kinderen.

Het expertisecentrum gebruikt daarbij graag het abc van kindermishandeling omdat het niet te moeilijk gemaakt moet worden: "Heb er aandacht voor, bespreek het en ga in communicatie." Pas dan kan er een daadkrachtige aanpak gerealiseerd worden. Vanuit die alertheid ten aanzien van elkaar en het bereid zijn om er met elkaar, het gezin en het kind over te spreken, worden er oplossingen gevonden. Te gemakkelijk wordt er gedacht dat er mirakeloplossingen nodig zijn, maar dat is niet zo. Er moet met die kinderen en jongeren in gesprek worden gegaan over wat er voor hen helpt. Dan kan er met de omgeving gesproken worden over wat de mogelijkheden zijn. Dat vraagt opleiding, afspraken en ervaring omdat het moeilijke gesprekken zijn. Er zijn al afspraken, maar die moeten duidelijker en de ervaringen moeten worden uitgewisseld.

Dat brengt de spreker tot het concept van de kindreflex, die handen en voeten geeft aan een visie over hoe er naar kinderen en jongeren wordt gekeken, over hoe er omgegaan moet worden met situaties als er nood is aan ondersteuning, maar die ook handvatten biedt als het niet goed genoeg is. Iedereen in de samenleving die met volwassenen werkt, moet die kindreflex hebben. De spreker is dan ook zeer blij dat minister Wouter Beke middelen heeft vrijgemaakt ten aanzien van CAW's die heel wat kwetsbare gezinnen zien, ten aanzien van de spoeddiensten waar zich heel wat schrijnende situaties aandienen, en ten aanzien van de justitieuhuizen en de geestelijke gezondheidszorg. In die sectoren kan bij uitstek het verschil gemaakt worden, maar het moet nog verder gaan. Ook andere sectoren zullen nog aangesproken moeten worden, maar de spreker is erg blij met deze beweging.

Naast de sectoren die met volwassenen werken, zijn er ook sectoren die met kinderen werken, zoals onderwijs, kinderopvang en vrije tijd. Ook daar is er nood aan kaders. Er waren al wat projecten in het verleden, maar dat moet meer omvattend gebeuren. Op die manier moeten kinderen een kansrijke ontwikkeling krijgen die veiligheid biedt.

5.3. Hulpbronnen in de samenleving overeind houden – scholen, (kinder)opvang, sport en vrije tijd als belangrijke schakels

De spreker pleit ervoor om niet meer te isoleren, maar te traceren. De vele hulpbronnen in de samenleving moeten overeind gehouden worden. Scholen, kinderopvang, sportclubs en vrijetijdsverenigingen zijn ongelooflijk belangrijke actoren in de samenleving. Alle investeringen die daar naartoe gaan zijn belangrijk om ook geweld ten aanzien van kinderen en jongeren tegen te gaan. In die zin is preventie absoluut geen flauwe kost. Preventie is investeren in alle kinderen en jongeren, ook zij die zich soms in kwetsbare situaties bevinden. De Vlaamse bevoegdheden tellen veel levensdomeinen die ertoe doen, zoals het onderwijs. Hij is erg blij dat in de lockdown het signaal is opgepikt om kwetsbare situaties op te zoeken. Dat is in de praktijk niet altijd even goed gelukt, maar het streven op zich was al heel waardevol. Ook armoedebelid, huisvesting, werkgelegenheid en cultuur bieden kansen om er te zijn voor kwetsbare gezinnen.

5.4. (Jeugd)hulpverlening is essentieel

Jeugdhulpverlening is inderdaad essentieel en daar is misschien te weinig aandacht voor geweest in het begin van de crisis. Tim Stroobants wijst niemand met de vinger omdat er heel erg gefocust werd op gezondheid, maar het was niet duidelijk of jeugdhulpverleners al dan niet tot de essentiële beroepen behoorden. Die twijfel en de bijna te grote bescheidenheid vanuit de hulpverlening zelf om er te zijn voor

kinderen en jongeren heeft hem gefrustreerd. Jeugdhulp heeft een heel grote maatschappelijke verantwoordelijkheid en is een van de beste garanties op een veilige en kansrijke ontwikkeling voor kinderen. De wachtlijsten en alle moeilijkheden in de jeugdhulp zijn dan ook heel lastig om mee om te gaan.

5.5. Flexibele en beschikbare hulp op maat

Tim Stroobants sluit zich aan bij de vorige sprekers dat de slinger te veel is doorgeslagen naar beheersmanagement van de jeugdhulp. Er is te veel gefocust op het optimaal benutten van plekken, maar ook dat heeft kosten. Als er heel wat strenge wegen zijn om de nodige hulp te krijgen, dan komt dat de flexibiliteit en de mogelijkheden van de individuele hulpverleners niet ten goede. Zonder flexibiliteit van de hulpverleners waren de problemen veel groter geweest. Zij vonden oplossingen en hebben kinderen en jongeren kunnen blijven bereiken. De spreker zou het heel fijn vinden mocht deze periode aangegrepen worden om een grondige analyse te maken van de jeugdhulpverlening. Er is terecht grote vraag naar meer investeringen in het aanbod, maar er mogen ook gerust stappen gezet worden naar een meer efficiënte, goed draaiende jeugdhulp. Dat is essentieel om de wachtlijsten te tackelen.

De spreker mist 'research and development' in de jeugdhulp, namelijk een goede wetenschappelijke onderbouwing en een goede analyse van de effecten van wat er gebeurt. Doordat dit ontbreekt, wordt er nagelaten te expliciteren wat er gebeurt en wordt er nagelaten om grondig en goed te discussiëren over de keuzes die gemaakt moeten worden. Het gaat te veel over indrukken en over woord tegen woord. Er moet veel meer geobjectiveerd worden.

5.6. Versterk de hulpmogelijkheden voor de meest complexe situaties

De hulpmogelijkheden moeten voor de meest complexe situaties versterkt worden. Met het actieplan Zorgen voor Morgen is al een eerste goede keuze gemaakt. De crisishulpverlening uitbreiden was goed en er zijn ook opties genomen om bijvoorbeeld de residentiële zorg voor kinderen te versterken, maar daar stopt het. Anderhalf jaar geleden heeft de Vlaamse Regering beslist om op de vertrouwenscentra kindermishandeling en vele andere jeugdhulpverlenersorganisaties te besparen en nu blijkt dit een slechte keuze. Voor jeugdhulpverleners is de werkdruk hoog en is het moeilijk vol te houden. Er is mentale vermoeidheid en het is niet gemakkelijk om online te overleggen over moeilijke casussen. De vertrouwenscentra hebben tot en met augustus 2020 al meer activiteiten gedaan dan in heel 2019 samen. Dat toont aan dat het een heel actieve periode is geweest voor de hulpverlening, maar de enveloppefinanciering voor die organisaties volgt niet zomaar. Het is dan ook alle hens aan dek.

De onlinehulpverlening is al wat versterkt, maar de noden blijven zeer groot. Als de extra middelen door corona zouden wegvallen bij 'Nu praat ik erover', dan zou die chatlijn bijna dreigen ophouden te bestaan. Dat mag uiteraard niet gebeuren.

5.7. Recht op opvolging van elk kind

Tot slot wijst de spreker erop dat te veel kinderen onder de radar zijn gebleven en voor kindermishandeling is dat een groot probleem. Tegelijkertijd was hij enorm gecharmeerd door de onnoemelijke inzet van vele medewerkers van CLB's, scholen, Kind en Gezin en dergelijke die zelf actief op zoek zijn gegaan. Het bleek echter niet genoeg. Kan dit niet beter geregeld worden? Wie in de samenleving heeft het mandaat om kinderen en jongeren op te volgen? In andere landen is dat soms de huisarts. Hier zijn CLB's en Kind en Gezin aangewezen partners om daarin een rol op te nemen, maar het kan ook niet bij één actor worden gelegd. Het moet duidelijker zijn wat hun mandaat is om er te zijn voor kinderen en jongeren. CLB's geven

aan dat ze dat mandaat vooral hebben op medisch niveau, maar ze zijn niet zeker op welke manier ze kinderen en jongeren kunnen contacteren wanneer ze zich zorgen maken. Ook Kind en Gezin is daartoe niet verplicht. Daarover moet zeker nagedacht worden.

VIII. Vragen van de leden

1. Vragen van Suzy Wouters

Suzy Wouters bedankt de spreker voor zijn uitgebreide uitleg. Welke mogelijkheden ziet hij nog op het vlak van preventie en detectie? Stelt hij ook vast dat kinderen zelf te weinig gehoord werden? Bestaat er een inventaris van probleempunten? Was er voldoende plaats in de residentiële opvang voor slachtoffers? Was het zorgzaam detecteren van situaties van kindermishandeling tijdens de coronacrisis niet extra moeilijk? Werd de werking van de vertrouwenscentra niet bemoeilijkt want ook al voor de coronacrisis stond die werking immers onder druk? Verliepen in de jeugdhulp de digitale of telefonische contacten vlot? Was dit voldoende? Kreeg het expertisecentrum de juiste informatie? Welke maatregelen kunnen er op het vlak van een betere registratie van kindermishandeling snel worden genomen? Uit de uiteenzetting onthoudt ze dat er heel erg ingezet moet worden op preventie, onderzoek en geschikte hulpverlening.

2. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers bedankt de spreker voor zijn uiteenzetting. Eerder waren er de hoorzittingen naar aanleiding van de documentaire en toen heeft Tim Stroobants al heel wat zaken aangehaald (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 411/1). Het Vlaams Parlement moet daar absoluut mee aan de slag, wat trouwens al de bedoeling was vóór corona.

Initieel waren er weinig of geen flankerende maatregelen voor kinderen in kwetsbare gezinssituaties. Mettertijd is de aandacht daarvoor gegroeid. Hoe kan dit in de toekomst anders? Hoe kunnen die kinderen en jongeren proactief in beeld gehouden worden?

Heel vaak weten verschillende instanties van een bepaalde kwetsbaarheid of zien zij signalen, maar worden die te weinig bij elkaar gelegd. Hoe kan daar een oplossing aan geboden worden?

De spreker pleitte voor een meer proactieve contactname van CLB's en dergelijke, en haalde enkele goede praktijken aan. Hoe kunnen die worden gedeeld?

Wat is het standpunt van de spreker met betrekking tot een buddygezin voor kwetsbare gezinnen? Zo'n buddywerking is vaak minder bedreigend dan de professionele hulpverlening en kan een vertrouwensfunctie vervullen.

Er waren bijkomende middelen voor de crisismeldpunten en 'Nu praat ik erover', waarmee bijvoorbeeld de uren van bereikbaarheid zijn uitgebreid. Hoe ziet Tim Stroobants de noden op dat vlak voor de toekomst?

In het actieplan *Zorgen voor Morgen* zitten heel belangrijke dingen, zoals de kindreflex, het versterken van de chat, en extra crisisbegeleiding. Heeft de spreker weet van voorstellen die uiteindelijk niet zijn opgenomen, maar die belangrijk kunnen zijn voor de toekomst?

Er waren heel wat initiatieven vanuit het middenveld om het kindperspectief meer onder de aandacht te brengen. Was het expertisecentrum daarbij betrokken? Welke rol heeft het daarin gespeeld?

3. Vragen van Freya Saeys

Freya Saeys dankt de spreker voor zijn presentatie. Iedereen maakte zich zorgen omdat duidelijk was dat het risico op kindermishandeling door de lockdown steeg. Mocht er toch een nieuwe lockdown komen, welke maatregelen zijn dan het belangrijkste om het risico op kindermishandeling te beperken of te voorkomen? Is er tijdens de lockdown op enige wijze opvolging geweest van kinderen in risico-situaties? Hadden bepaalde kinderen geplaatst moet worden uit veiligheidsredenen?

De spreker had het over het personeelstekort en de toenemende werkdruk. Ziet hij daar een mogelijkheid om een beroep te doen op de medische reserve?

Toen de spreker het had over de kindreflex heeft hij de huisarts niet vernoemd. Als kinderen erover willen praten, gaan ze nochtans vaak ook naar de huisarts. Momenteel is de werkdruk bij huisartsen ook enorm hoog. Omdat corona nog altijd op de voorgrond komt, zal er ook minder aandacht zijn. *Freya Saeys* verwacht dan ook problemen op het vlak van de kindreflex. Kan er extra informatie naar huisartsen gaan om daar toch alert voor te blijven?

4. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde bedankt de spreker voor zijn betoog. Het is niet gemakkelijk om over dergelijk heftig onderwerp zo genuanceerd te spreken, maar hij heeft dat wel gedaan.

De chat- en hulplijnen zijn niet 24 uur op 24 uur bereikbaar. Nochtans wordt kindermishandeling vooral 's avonds, in het weekend en in schoolvakanties gemeld. Zou het nuttig zijn om dat wel te doen?

In de documentaire 'Als je eens wist' zei een rechter dat als een kind hulp nodig heeft, het twee weken wachten is op crisishulp en twee maanden op een observatiecentrum. *Tim Stroobants* heeft het gehad over een inventieve manier van omgaan met plaatsen in de jeugdhulp en de opvang. Op welke manier zou dat kunnen?

De cijfers zijn blijven hangen en niet naar een lager niveau gezakt. Wat is de verklaring daarvoor? Hoe kan de angel uit deze nog altijd scherpe situatie gehaald worden?

De spreker sprak over 'research and development'. Is het duidelijk wat de situatie in Vlaanderen is want hij had het over internationaal onderzoek? Is het duidelijk in welke mate het aanbod in Vlaanderen werkt? Is er een regelmatige evaluatie? In Nederland gebeurt dat om de vijf jaar.

Tijdens de hoorzittingen over kindermishandeling heeft *Tim Stroobants* het gehad over het feit dat het huidige aanbod geëvalueerd moet worden. Ziet hij daar een rol voor het expertisecentrum? Zo ja, op welke manier?

Bij de allerkleinsten is het heel moeilijk om op te vangen wat er gebeurt. Ziet hij iets in een opleiding voor de kinderopvang? Op welke manier kan dat breder getrokken worden?

5. Vragen van Hannes Anaf

Ook *Hannes Anaf* dankt Tim Stroobants voor zijn uiteenzetting. Deze crisis legt systeemfouten en dingen die fout zijn in de maatschappij bloot. Als iedereen op elkaars lip moet leven, was het te voorspellen dat de spanningen in die gezinnen zich heel erg zouden uiten.

Veel jeugdwelzijnswerkers hebben heel vaak de vraag gesteld hoe kinderen en jongeren nog bereikt konden worden. In jeugdwelzijnswerk wordt er per definitie vooral met fysiek contact individueel of in groep gewerkt. In de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Media en Sport is daarover ook een debat geweest en de minister haalde aan dat hij signalen kreeg van het jeugdwelzijnswerk dat er wel extra budget beschikbaar was, maar dat ze niet wisten hoe ze ermee aan de slag moesten omdat ze niet wisten hoe de jongeren te bereiken (*Hand. VI.Parl. 2019-20*, nr. C198). Uiteindelijk was er dan een projectoproep en zijn er veel projecten ingediend. Er waren uiteindelijk meer projecten dan middelen. Hannes Anaf heeft de minister gevraagd om die projectoproep zeker nog eens te herhalen. Heeft Tim Stroobants indicaties dat bepaalde werkmethodieken die zijn uitgevonden uit noodzaak, misschien ook in het postcoronatijdperk kunnen worden gebruikt om op andere manieren kwetsbare jongeren te bereiken?

6. Vragen van Jos D'Haese

Jos D'Haese bedankt de spreker. Hij wil hem vragen naar oplossingen, maar Tim Stroobants heeft er al een belangrijke gegeven, namelijk niet besparen op organisaties die zich bezighouden met het aanpakken van kindermishandeling. Dat komt telkens opnieuw naar boven. Er wordt gedaan alsof het allemaal nieuw is, maar in woonzorgcentra waren er onderinvesteringen, net zoals in de sector voor personen met een handicap als in de sector van kindermishandeling. Jos D'Haese hoopt dat de getuigenissen helpen om dit te doen keren. Hij heeft verder geen vragen omdat die al door andere sprekers zijn gesteld.

7. Vragen van Lorin Parys

Lorin Parys bedankt Tim Stroobants voor zijn getuigenis. Telewerken wordt steeds meer de norm. Ziet hij dat als een positief element of vreest hij er net voor dat dit te zien zal zijn in de cijfers over kindermishandeling?

Onderzoeken zijn uiteraard niet te vergelijken met elkaar, maar het is frappant dat uit een onderzoek dat Tim Stroobants aanhaalde, blijkt dat één op vier 16-jarigen slachtoffer van geweld was en dat uit het onderzoek van de kinderrechtcommissaris blijkt dat het ging om een op tien. Hoe verklaart de spreker dat?

Daalt het aantal meldingen op de aangehaalde fora of gaat het om een blijvende piek?

IX. Antwoord van Tim Stroobants

De nieuwe coronarealiteit heeft ervoor gezorgd dat de hulpverlening zichzelf helemaal heeft moeten heruitvinden. *Tim Stroobants* zegt dat dit proces dat eigenlijk al lang in gang had moeten zijn, daardoor versneld is. Hij denkt daarbij aan digitaal werken. Verbinding leggen met elkaar moet niet altijd face to face en er kan digitaal een goed ondersteunend aanbod zijn. De chat 'Nu praat ik erover' bewijst dat al jaren.

Dit kan gekoppeld worden aan de vraag over hoe er inventiever gewerkt kan worden in het omgaan met wachtlijsten. Het is misschien een boutade, maar ook in

de jeugdhulp is er een aangeleerde hulpeloosheid wanneer het gaat over die wachtlijsten. Men mag creatiever zijn in hoe van in het begin goed contact gehouden kan worden met kinderen en jongeren. Digitaal werken hoort daar zeker bij, maar heeft ook nadelen. Kinderen en jongeren die in een geweldsituatie zitten, spreken niet gemakkelijk, en al zeker niet als ze zich in dezelfde ruimte bevinden als diegenen die hen van alles aandoen. Dergelijke situaties opvolgen op een digitale manier volstaat niet en zal ook nooit volstaan. Er zit zeker potentieel in het digitale om ze beter te bereiken, maar het zal niet volstaan. Het is belangrijk om de kinderen en jongeren persoonlijk te zien en om met de ouders en de omgeving in gesprek te gaan.

In de evaluatie over wat er met verblijf is gebeurd, moet daar zeker ook rekening mee worden gehouden. Bij verblijf gaat het bij uitstek om zeer ernstige situaties. Er zijn echter ook signalen dat het in bepaalde gevallen wel goed is gegaan. Als kritische denker stelt hij de vraag hoe dat komt. Hoe komt het dat men zo verwonderd moet zijn dat zoveel kinderen en jongeren toch naar huis konden terwijl ze al heel lang in een voorziening verbleven? Ook daarover moet onderzoek worden gevoerd.

Er moet inderdaad betere registratie zijn. De versnippering van de jeugdhulp uit zich ook in de registratie. Daar kan te weinig een algemeen beeld uit getrokken worden.

Het klopt dat het werken met een buddygezin minder bedreigend is en belangrijk is voor het vertrouwen. Daar ligt zeker potentieel. Een van de lessen is dat jeugdhulp maximaal moet inzetten op verbinding met de samenleving want de oplossing voor die kinderen en jongeren ligt niet op een eiland. Als buddywerking daartoe kan bijdragen, dan zal Tim Stroobants daar heel blij mee zijn. Tegelijkertijd is ook duidelijk dat in het omgaan met kindermishandeling er partners nodig zijn die uitspreken wat er uitgesproken moet worden. Professionele hulpverlening zal dus zeker altijd nodig zijn.

Het zou goed zijn mochten de hulplijnen 24 uur op 24 uur bereikbaar zijn want soms is er bij kindermishandeling een uitslaande brand en moet men ergens terecht kunnen. Gelukkig is er ook nog de politie bij acute onveiligheid en zijn er goede afspraken over hoe er oplossingen gevonden kunnen worden. Misschien worden daarmee wel nog situaties gemist, net omdat het een hoge drempel is om naar de politie te stappen. In een ideale wereld zouden de hulplijnen 24 uur op 24 uur bereikbaar zijn, maar de aanpak moet wel erg professioneel zijn. Als er geen goed eerste contact gelegd wordt, dan wordt er al een grote kans gemist. Het is dan ook belangrijk om daarin heel voorzichtig te zijn. Het is niet voor het eerst dat deze denkoefening gemaakt wordt, maar Tim Stroobants wil daar wat terughoudend over zijn. Hij drukt wel de hoop uit dat met de uitbreiding van de uren misschien al eerste goede stappen gezet kunnen worden. Misschien zijn er wel mogelijkheden met avonduren en bereikbaarheid in het weekend, maar koken kost geld.

Er is gevraagd wat er beter zou kunnen als er opnieuw een lockdown zou zijn. Eerst en vooral moet beter benoemd worden wat er gaande is, dat er geweld is in de samenleving. De spreker heeft een goede monitoring gemist. Wie heeft de verantwoordelijkheid genomen om cijfers – hoe beperkt ook – systematisch samen te houden en systematisch na te gaan waar de zwakke punten liggen voor kwetsbare situaties? De verschillende taskforces hebben daartoe wel initiatief genomen, maar dat blijft binnenskamers en wordt niet gedeeld. Dat is jammer omdat op die manier geen taal wordt gegeven aan de vele kwetsbare situaties. Er moet ook een benchmark gebeuren. Goed systematisch onderzoek is heel erg belangrijk.

Het expertisecentrum heeft van in het begin aangegeven dat het het actieplan Zorgen voor Morgen heel erg goed vindt omdat het becijferd, gecoördineerd en berekend is. Het bouwt ook voort op ideeën die al een tijdje circuleren. Maar Tim

Stroobants heeft het gevoel dat het aanbod voor het omgaan met de meest schrijnende situaties wat achterop is gebleven. 'Eén gezin, één plan' krijgt de helft van het uitbreidingsbudget jeugdhulp, maar dat gaat over het preventieve. Dat zijn niet de gezinnen waarover in deze commissie wordt gesproken. Die gezinnen zijn al hulpverleningsmoe en hebben geen vraag naar hulp. Het residentiële aanbod is voor een deel versterkt, maar dat zal het verschil niet maken. Daarnaast is er de uitdaging dat het residentiële aanbod en de pleegzorg gemoderniseerd mogen worden. Tim Stroobants denkt daarbij aan kleinschaligere woonvormen, huiselijk en dichtbij de samenleving. Hij weet niet in welke mate dit in het plan is meegenomen.

Hij blijft ook wat op zijn honger met betrekking tot een zorggarantie bij uithuisplaatsing van jonge kinderen. Hij hoort daar heel weinig over, terwijl dit net een van de meest flexibele manieren is om met die situaties om te gaan, namelijk de hulpverlening zelf verantwoordelijk maken voor een goede oplossing en garantie bieden vanuit de bestaande hulpverlening. Hij mist dus de focus op de meest schrijnende situaties en het feit dat er niets fundamenteel inzit voor de vertrouwenscentra.

Er was een vraag over de kindreflex bij huisartsen. Er zijn nog wel wat sectoren die zeer interessant zijn en waar heel veel potentieel ligt. Er zijn daartoe initiatieven, maar er is nog heel wat werk voor de boeg en dat zal ook gebeuren. Op het vlak van de kinderopvang wil Tim Stroobants wat meer gas geven. Daar waren al wel wat projecten, maar die organisaties hebben ondersteuning nodig om die gesprekken aan te gaan. Daarover zijn al voorstellen gelanceerd.

Björn RZOSKA,
voorzitter

Lorin PARYS
Katrien SCHRYVERS
Immanuel DE REUSE
Ann DE MARTELAER,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

Auxilia	een organisatie van vrijwilligers
CAW	centrum algemeen welzijnswerk
Celeval	Evaluatiecel
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
COVID-19	'CO' staat voor de virusgroep corona waartoe de ziekte behoort; 'VI' verwijst naar virus; 'D' staat voor 'disease'; en 19 duidt op het jaartal waarin het nieuwe virus uitbrak: 2019
GEES	Groep van Experts belast met de Exitstrategie
KRC	Kinderrechtencommissariaat
SOM	federatie van sociale ondernemingen
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie